

ανασκάπτοντας την ύλη της μνήμης
μία σπουδή για την Τρίτη πλατεία της πόλης των Αθηνών

Διπλωματική Εργασία

Σπουδάστριες:

Ελευθερία Λεωνίδου
Ελένη Παρασκευή Τσοπανίδου

Επιβλέπων:

Βασίλειος Γκιαπέπας

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Αθήνα, Φεβρουάριος 2023

“...ένα κεφάλαιο ζωτικό του παρελθόντος δεν το βλέπω διόλου σα φαινόμενον όπου ανήκει σε αποκλειστική κατηγορία του τόπου και του χρόνου κι εξαντλείται από μία έρευνα θεωρητική κι αφηρημένη, αλλά σαν ένα διαιώνια δυναμικό πνευματικό κεφάλαιο, όπου, για να το νοήσουμε οριστικά, χρειάζεται πρώτα να μπορούμε θετικά να το αναγάγουμε προς τους αμείλικτους και τους αιώνιους νόμους, που διευθύνουν κατά βάθος όλες τις οργανικές κοινωνικές και ιστορικές του κόσμου εξελίξεις, όπου προχωρούν από την ομοιογένεια στην ετερογένεια, απ’ το γενικό στο ιδιαίτερο, από το διάχυτο στο επίτηδες και στο σαφές, και που δεν έπαψαν ποτέ, είτε κρυφά είτε φανερά, να ενεργούν μες σε αμέτρια την ανθρώπινη ιστορία και ζωή.”

-Άγγελος Σικελιανός, Ελευσίνα Διαθήκη

Abstract

The following work presents our personal endeavor of revising and reinterpreting the concept of architectural theory and practice as a constant field of negotiation of the different dynamic relations manifested in the urban space.

From the outset, a broader framework of investigation was set up, which was not limited to the perception of architecture as a means of executing pre-existing demand and requests, but to viewing it as the continuous re-synthesizing and synthesizing process of producing the spatial-symbolic analogue. Therefore, our thesis is primarily of a research nature.

We are located at the Third Node of the Historical Triangle of the city of Athens; at the western edge of the historical city, which is considered an intertemporal field of spatial and conceptual transitions for Athens.

The aim of the thesis is to formulate a new inscription in the Athenian landscape, which at a first level acknowledges the different processes that are latent in the public life and landscape of the city. Then, through a new synthesis, it will formulate this spatial analogue that will actively re-

introduce the site of Kerameikos into the public life of the contemporary city.

The proposal concerns the creation of an “upper square” at city level on the one hand and a “lower square” at the level of relevance and connection with the archaeological site of Kerameikos on the other. These two ‘squares’ constitute the two sides of a world, the presence of one of which presupposes and foreshadows the existence of the other. The archaeological site as well as the historical and mythical past become the spatial and symbolic analogues through which the conceptual shape of the Place is reformed.

The Third Square of the City of Athens has now been re-vealed.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία συνιστά προσπάθεια αναθεώρησης και επανερμηνείας της αρχιτεκτονικής σκέψης και πρακτικής ως ένα συνεχές πεδίο διαπραγμάτευσης των διαφορετικών σχέσεων που εκδηλώνονται στο αστικό πεδίο.

Εξαρχής τέθηκε ένα ευρύτερο πλαίσιο διερεύνησης, το οποίο δεν αρκέστηκε στην αντίληψη της αρχιτεκτονικής ως μέσον πραγμάτωσης προϋπάρχοντων αιτημάτων, αλλά στη θεώρηση αυτής, ως την συνεχή ανα-συνθετική διαδικασία παραγωγής του χωρικού – συμβολικού αναλόγου. Συνεπώς η παραπάνω πρόθεση αποδίδει στην διπλωματική μας εργασίας πρωτίστως ερευνητικό χαρακτήρα.

Τοποθετούμαστε στον Τρίτο Κόμβο του Ιστορικού Τριγώνου της πόλης των Αθηνών, στο δυτικό άκρο της ιστορικής πόλης, σε ένα διαχρονικό σημείο πολεοδομικών και εννοιολογικών μεταβάσεων για την Αθήνα.

Στόχος της διπλωματικής είναι η διαμόρφωση μίας νέας εγγραφής στο Αθηναϊκό τοπίο, η οποία σε πρώτο επίπεδο αναγνωρίζει τις διαφορετικές διεργασίες οι οποίες λανθάνουν στο δημόσιο βίο και τοπίο της πόλης. Έπειτα, μέσα από μία νέα σύνθεση, διαμορφώνει το χωρικό αυτό ανάλογο το

οποίο θα επαναφέρει τον τόπο του Κεραμεικού ενεργά στο δημόσιο βίο της σύγχρονης πόλης.

Η πρόταση αφορά στη διαμόρφωση αφενός μίας «άνω πλατείας» σε επίπεδο πόλης και αφετέρου μίας «κάτω πλατείας» σε επίπεδο συνάφειας και σύνδεσης με τον αρχαιολογικό χώρο του Κεραμεικού. Οι δύο αυτές «πλατείες» αποτελούν τις δύο όψεις ενός κόσμου, που η παρουσία του ενός προϋποθέτει και προμηνύει την ύπαρξη του άλλου. Ο αρχαιολογικός χώρος καθώς και το ιστορικό και μυθικό παρελθόν γίνονται τα χωρικά και συμβολικά ανάλογα διαμέσου των οποίων διαμορφώνεται εκ νέου το εννοιολογικό σχήμα του Τόπου. Βάσει αυτού υλοποιείται, έπειτα, η κατάληξη του Ιστορικού Τριγώνου και ανασύρεται από την αφάνεια η *Πλατεία Φάντασμα*, αποκαλύπτοντας την Τρίτη Πλατεία της πόλης των Αθηνών.

Περιεχόμενα

Προοίμιο

[Σύμπτωσης]

- i. Η ιδέα της πόλης
- ii. Αι Αθήναι
- iii. Έτερος Τόπος
- iv. Η ανασύσταση του βλέμματος

[Μετάβασις]

- i. Το Ίχνος
- ii. Υπο-, Επι-, Υπερ-
- iii. Η Τομή
- iv. Η ακολουθία των σημείων

[Επι-στροφή]

- i. Η Τρίτη πλατεία
- ii. Ιστορία, Παρουσία, Μνήμη
- iii. Ο Αρχιτέκτονας

Επίλογος

Παράρτημα

Βιβλιογραφία

Ενότητες

[1/Σύμπτωσης]

- I. Η ιδέα της Πόλης
- II. Αι Αθήναι
 - i. Το Ιστορικό Τρίγωνο
 - ii. Μία Νέα Ανάγνωση
 - iii. Ο Τρίτος Κόμβος
- III. Έτερος Τόπος
 - i. Κεραμεικός: Το Άφθιτον Κλέος
 - ii. Το Θραύσμα
 - iii. Ιστορική Τοπογραφία
- IV. Η ανασύσταση του βλέμματος

[2/Μετάβασις]

- I. Το ίχνος
- II. Υπό-, Επι-, Υπέρ-
 - i. Η μετάσταση του άξονα
- III. Η Τομή
 - i. Ο Ενδιάμεσος Χώρος
 - iii. Το πέρας
- IV. Η ακολουθία των σημείων
 - i. Η Κατάβασις
 - ii. Η Αναζήτηση
 - iii. Η Επάνοδος

[2/Επιστροφή]

- I. Η Τρίτη Πλατεία
- II. Ιστορία, Παρουσία, Μνήμη
- III. Ο Αρχιτέκτονας

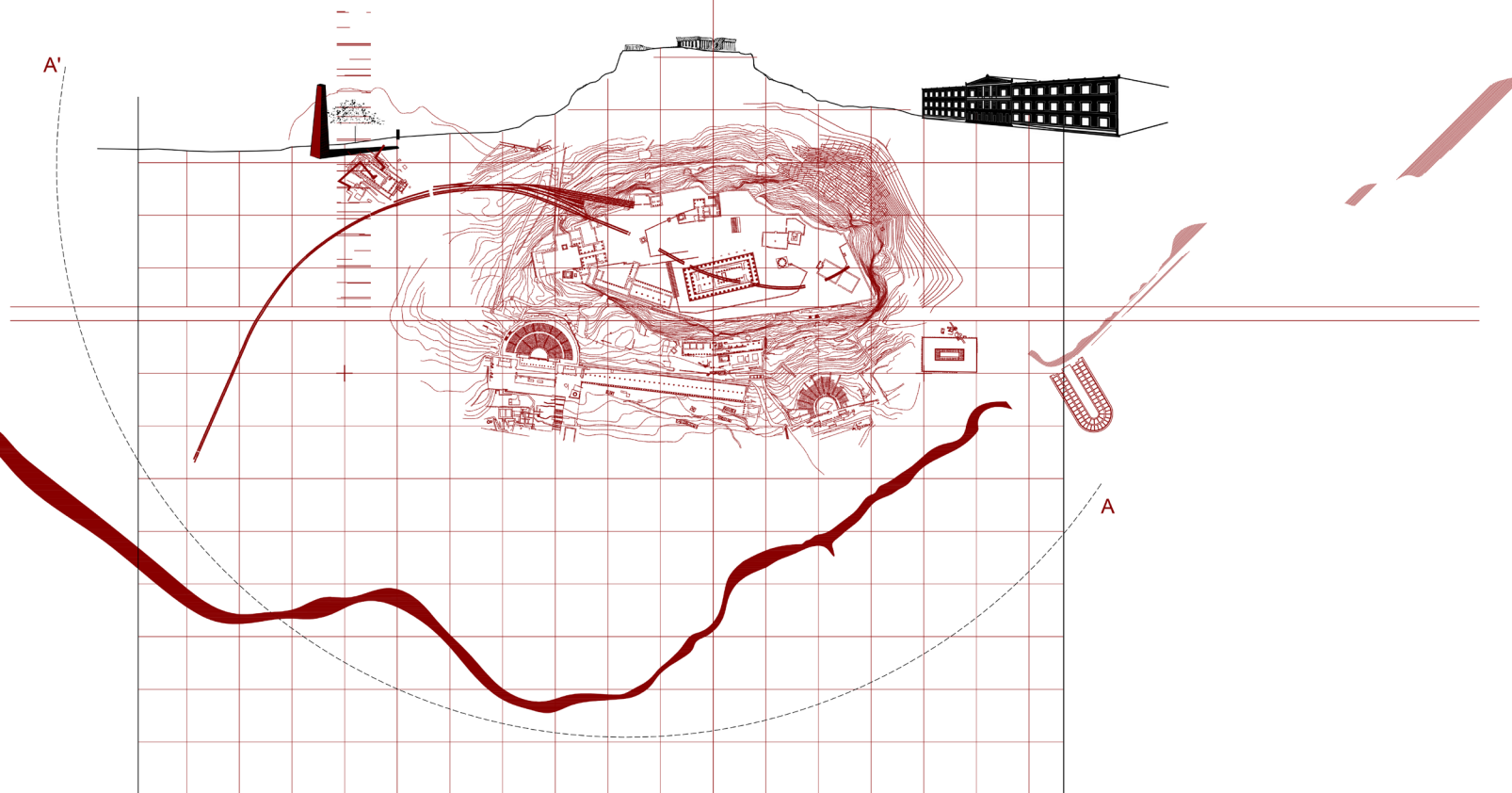

LIVE YOUR MYTH IN GREECE

[σύμπτωσις]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

[Η ιδέα της Πόλης]

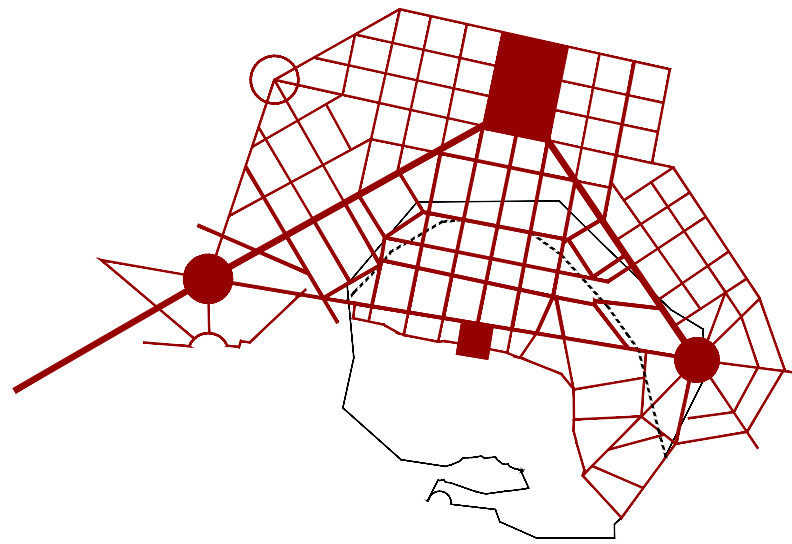
“Μιλώ για εκείνη την απροσδόκητη και απρόσμενη πόλη που ήταν κάποτε η Αθήνα[...], που αποτελούνταν από χωριστούς και απόμακρους τόπους, και από διαδρομές και χαράξεις που τη διατηρούσαν ενιαία με την ευρεία ύπαιθρο• μια πόλη, που αποτελούνταν από μακρινούς μεταξύ τους τόπους (άρα, σε μεγάλο της τμήμα, κι από ύπαιθρο, από ελαιώνες και αμπελώνες, από αγροτική ζωή μέσα στην πόλη έτσι όπως έμελλε να μην ξανασυμβεί ποτέ στην ιστορία των πόλεων)• μια παράξενη πόλη, τόσο απόμακρη πια από τις συνθήκές μας, αλλά με την οποία είμαστε δεμένοι όπως με καμιάν άλλη• [...] μια εξαιρετικά μυθική αλλά και, ταυτόχρονα, πραγματική πόλη. Μιλώ για μια πόλη φτιαγμένη από ιδιαίτερους, μοναδικούς τόπους• τόπους που συγχέονται με τους θεσμούς, με την ιδέα της πόλης, και τόπους εξάίστους, αλησμόνητους[...] λόγω της λαμπρότητας των μνημείων ή και μόνο λόγω της ιδιαιτερότητας του φυσικού τοπίου• τόπους μοναδικούς κι εξάίστους, διαφορετικούς μεταξύ τους[...] κι εξίσου απαραίτητους στην πόλη, στο μύθο της, αλλά και στην καθημερινή της ζωή.”

Giorgio Grassi, 1998

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

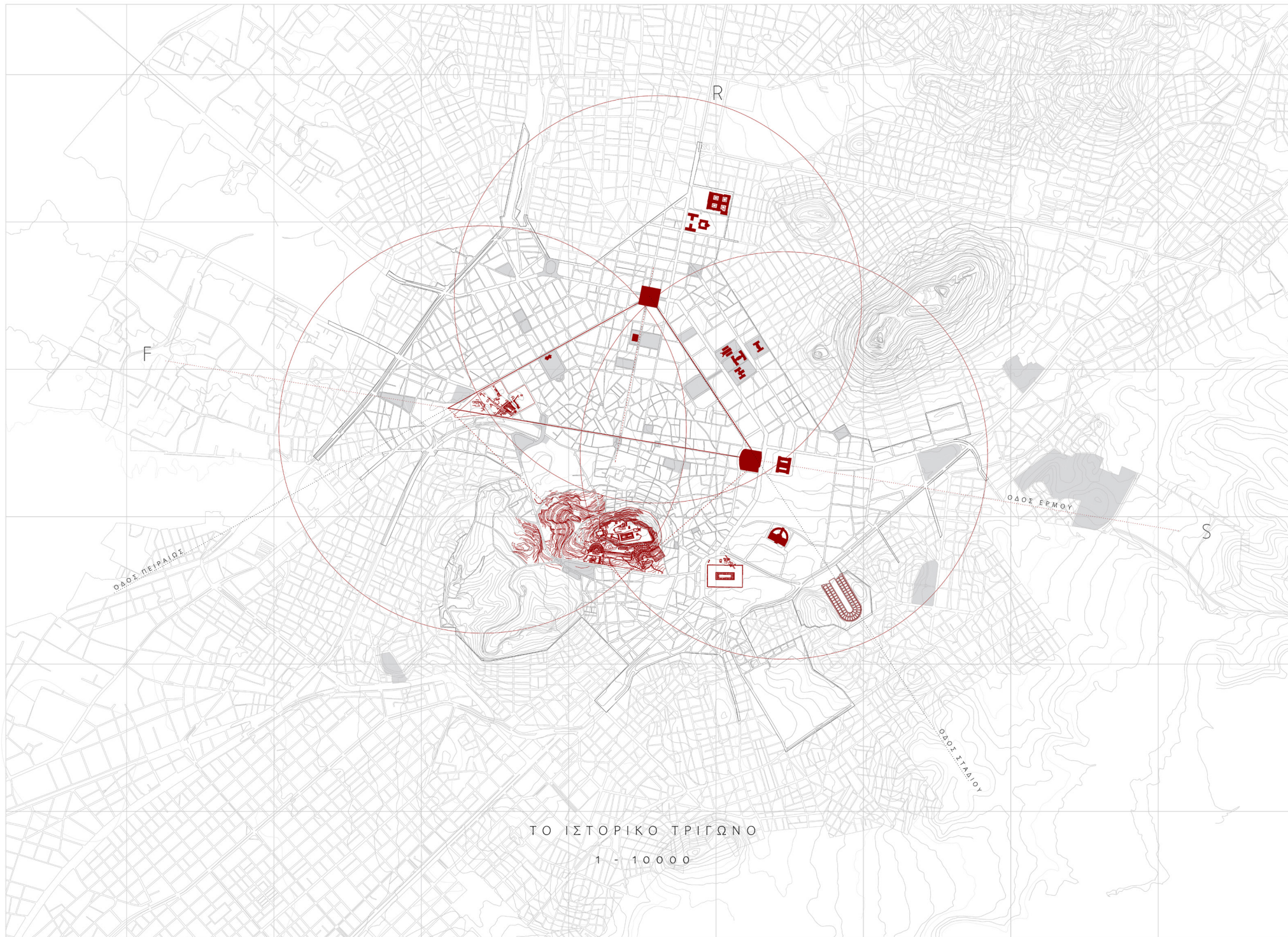
[Αι Αθήναι]

i. Το ιστορικό Τρίγωνο

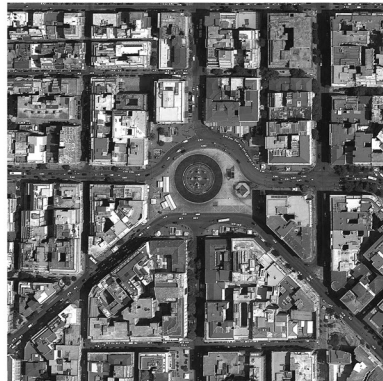

ΒΔ 1833

«Περί ανοικοδομήσεως της πόλεως των Αθηνών και της εκείσε μεταθέσεως της έδρας της Κυβερνήσεως»

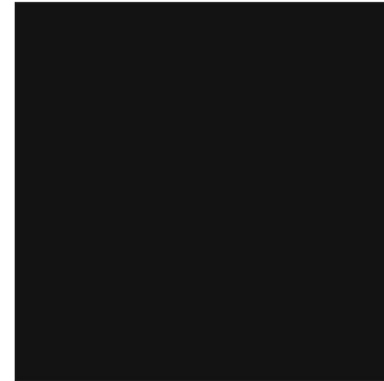
ii. Μία Νέα Ανάγνωση

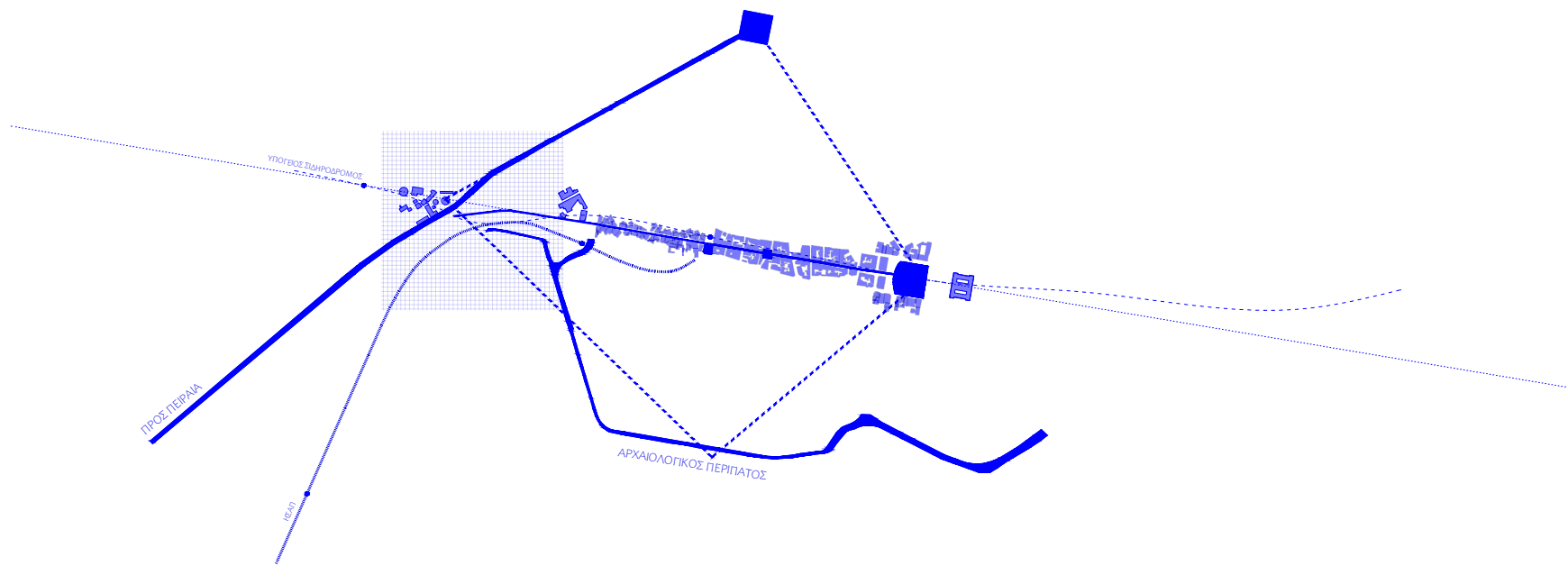
ΟΜΟΝΟΙΑ
ΚΑΤΟΨΗ

ΣΥΝΤΑΓΜΑ
ΟΨΗ

ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ
ΤΟΜΗ

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΚΟΜΒΟΣ

iii. Ο Τρίτος Κόμβος

ΣΤΑΘΜΟΣ ΜΕΤΡΟ
ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ

ΤΕΧΝΟΠΟΛΗ
ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ

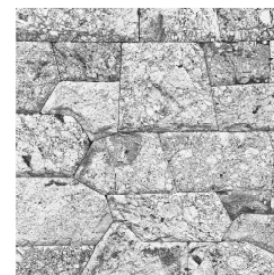
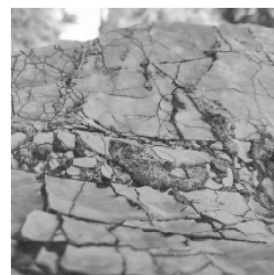
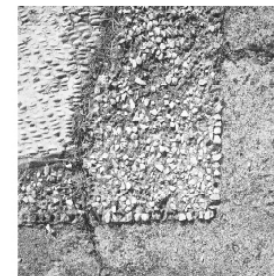
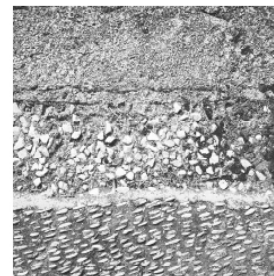
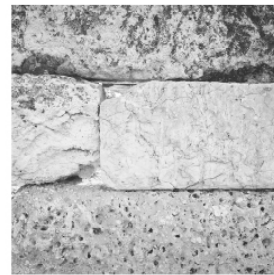
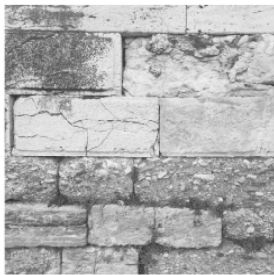
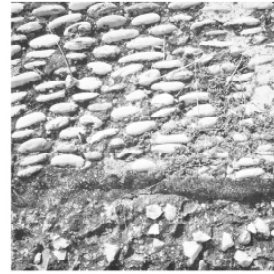
ΕΡΜΟΥ

ΣΤΑΘΜΟΣ ΗΣΑΠ
ΟΥΖΕΙΟ

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΚΟΜΒΟΣ
1-1000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
[Έτερος Τόπος]

ι. Κεραμεικός: Το Άφθιτον Κλέος

Εικόνα 1. Υλικότητες του Αρχαιολογικού τόπου του Κεραμεικού

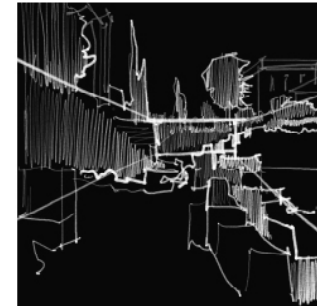
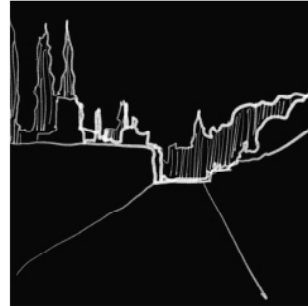
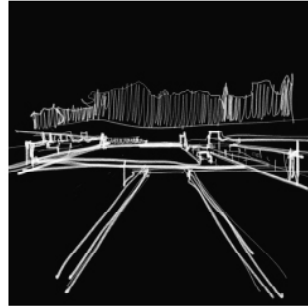
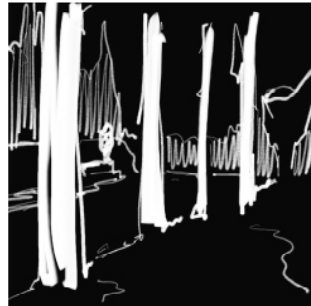
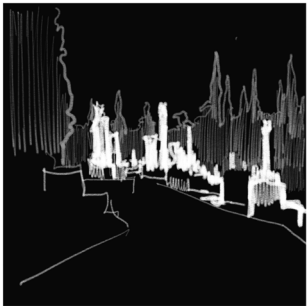

Εικόνα 2. Αεροφωτογραφία του αρχαιολογικού τόπου του Κεραμεικού

ii. Το Θράύσμα

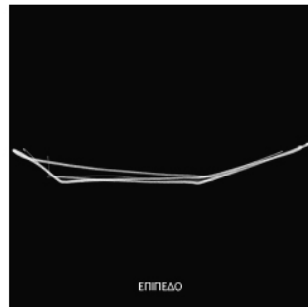

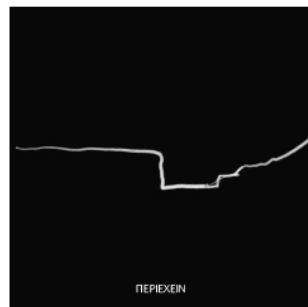
ΘΡΑΥΣΜΑ

ΡΥΘΜΟΣ

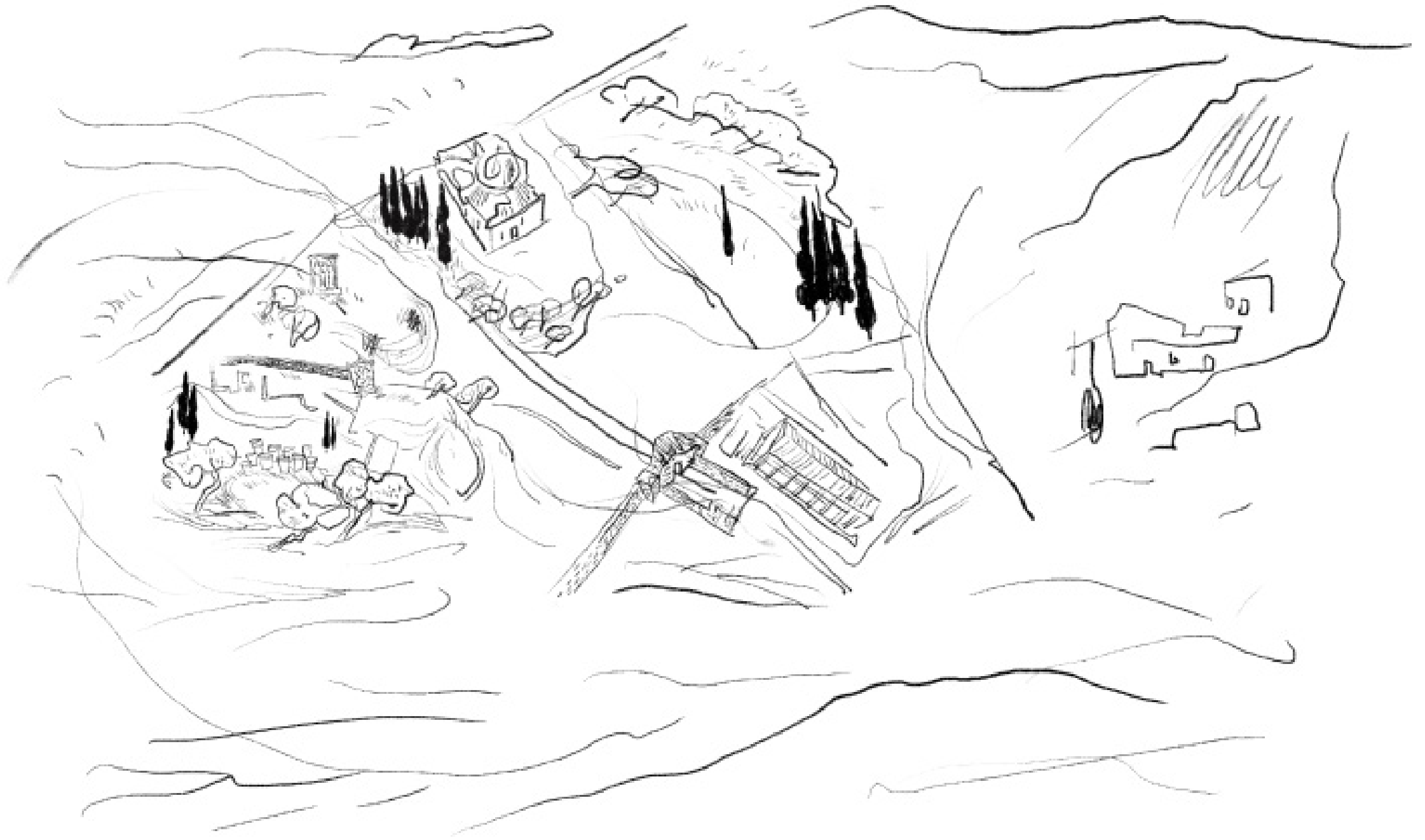
ΕΠΙΠΕΔΟ

ΠΕΡΙΧΕΙΝ

ΑΔΙΕΞΟΔΟ

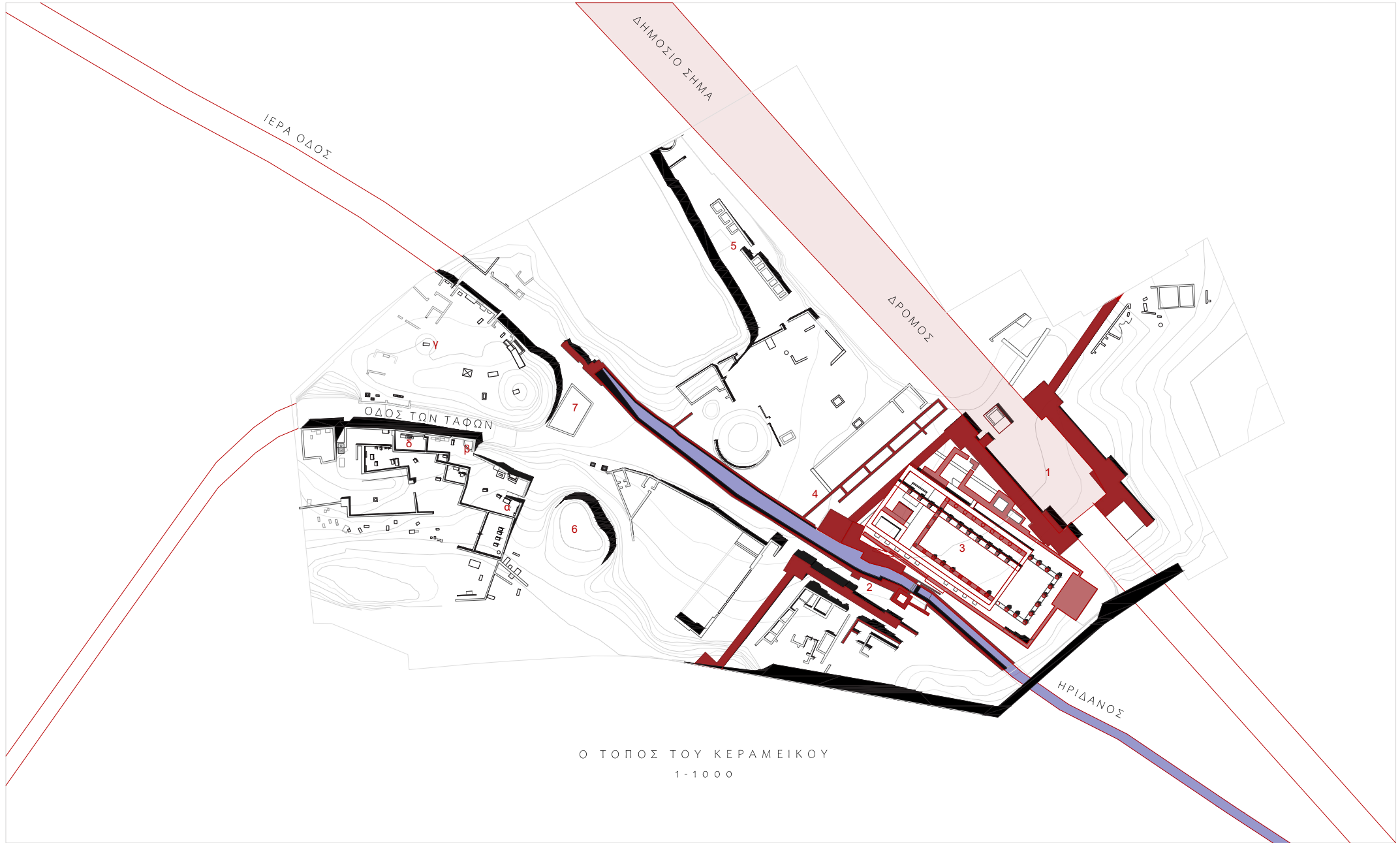

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

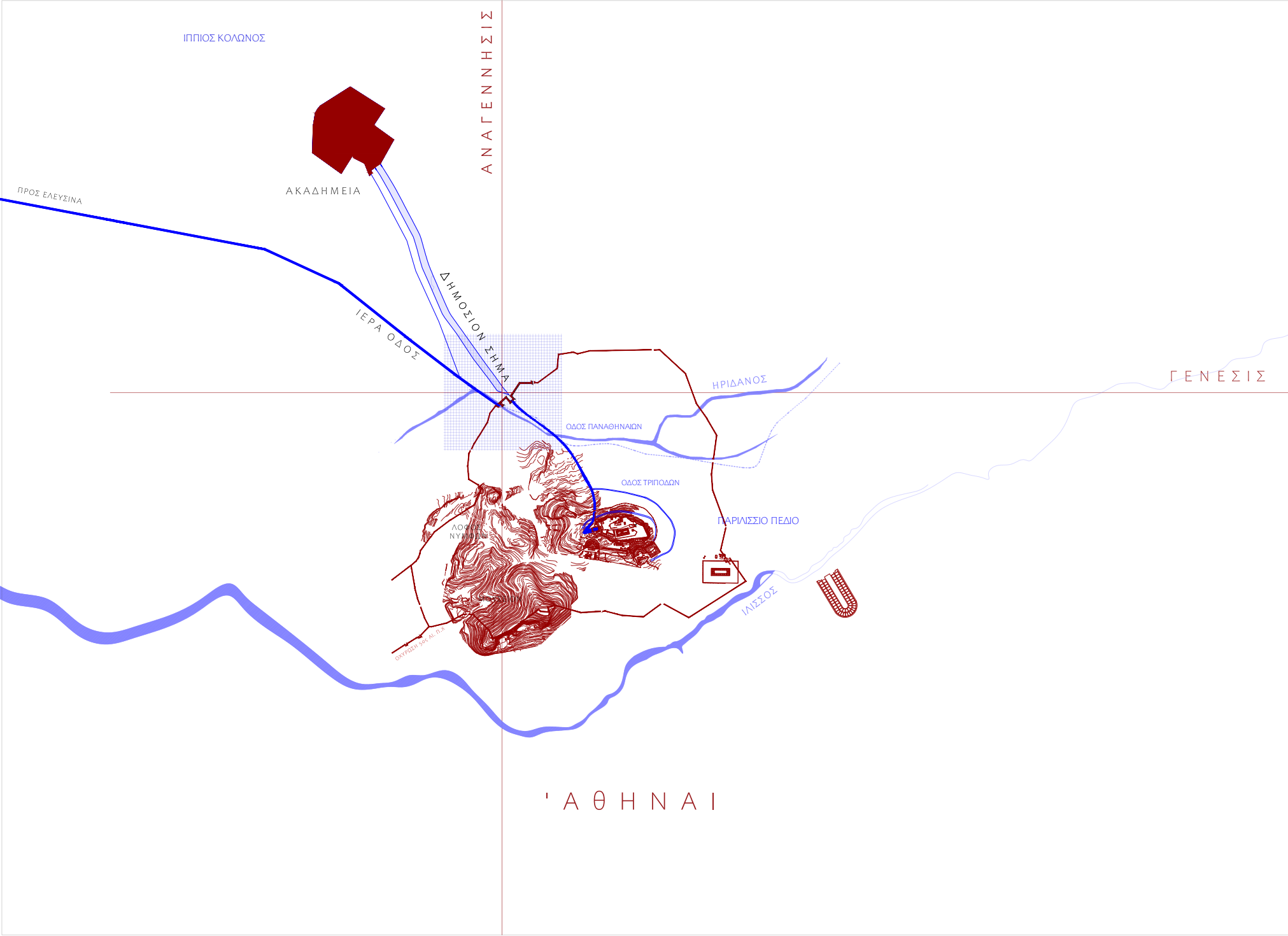
1 - 10000

iii. Ιστορική Τοπογραφία

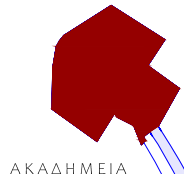

Ο ΤΟΠΟΣ ΤΟΥ ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΥ
1-1000

1. Δίπυλον
2. ΙεράΠύλη
3. Πομπείον
4. Τείχος της πόλης | Προτείχισμα
5. Εργαστήρια | Κεραμεία
6. Νότιος Λόφος
7. Τριτοπατρείον
 - α. Στήλη Παμφίλης και Δημητρίας
 - β. Στήλη του Δεξιλέω
 - γ. Στήλη της Ευκολίνης
 - δ. Ταύρος του Διονυσίου Κολλυτέως

ΙΠΠΙΟΣ ΚΟΛΩΝΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΕΙΑ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑ

ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΣΗΜΑ

ΗΡΙΑΔΑΝΟΣ

ΓΕΝΕΣΙΣ

ΟΔΟΣ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΟΔΟΣ ΤΡΙΠΟΔΩΝ

ΠΑΡΙΛΙΣΣΙΟ ΠΕΔΙΟ

ΙΩΣΣΟΣ

ΛΟΣ ΝΥΜΦΕΩΝ

ΟΥΡΑΝΙΟΝ ΣΟΦΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ **IV**
[Η ανασύσταση του βλέμματος]

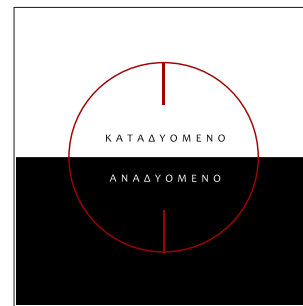
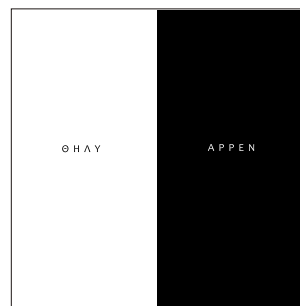
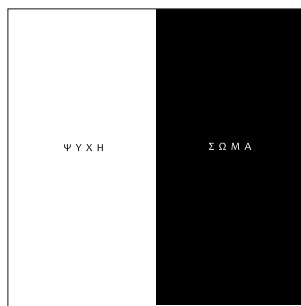
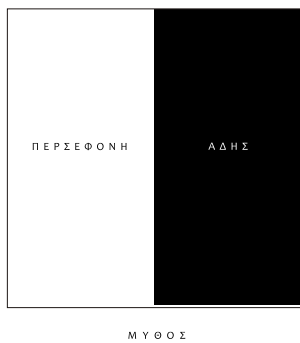
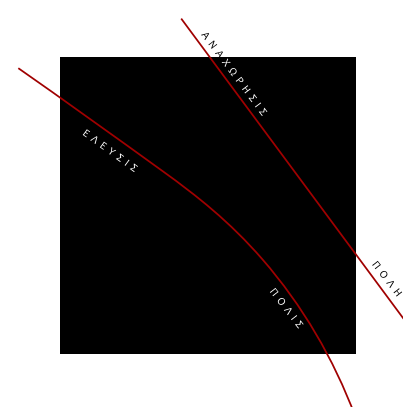
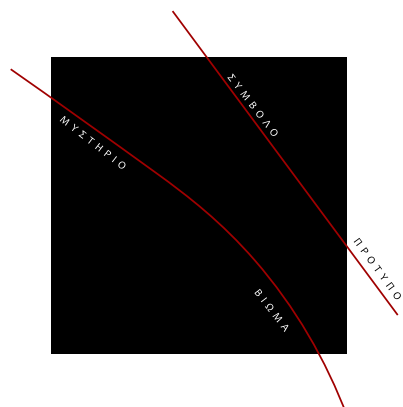
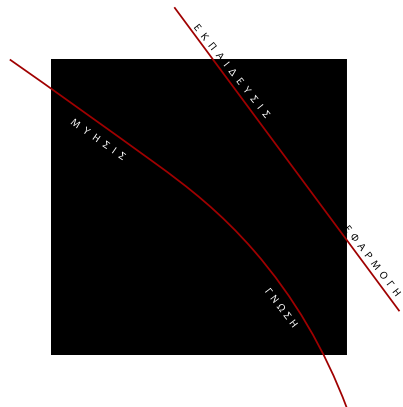
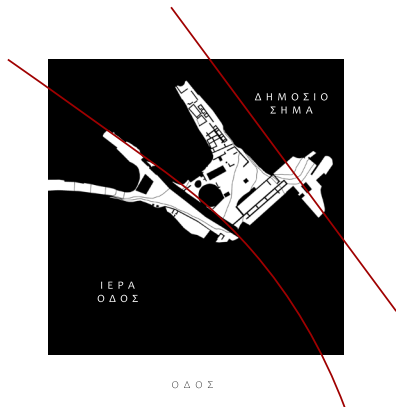
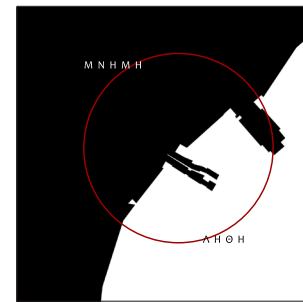
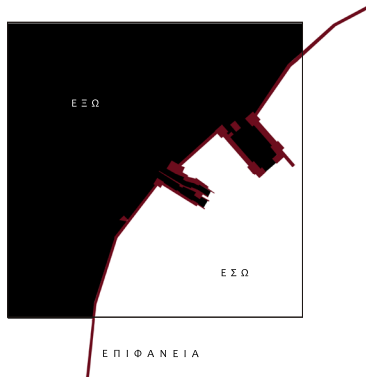
[μετὰβασις]

Οι αλληγορίες είναι στην επικράτεια των σκέψεων, ό,τι τα ερείπια στην επικράτεια των πραγμάτων.

-Walter Benjamin,

Ursprung des deutschen Trauerspiels

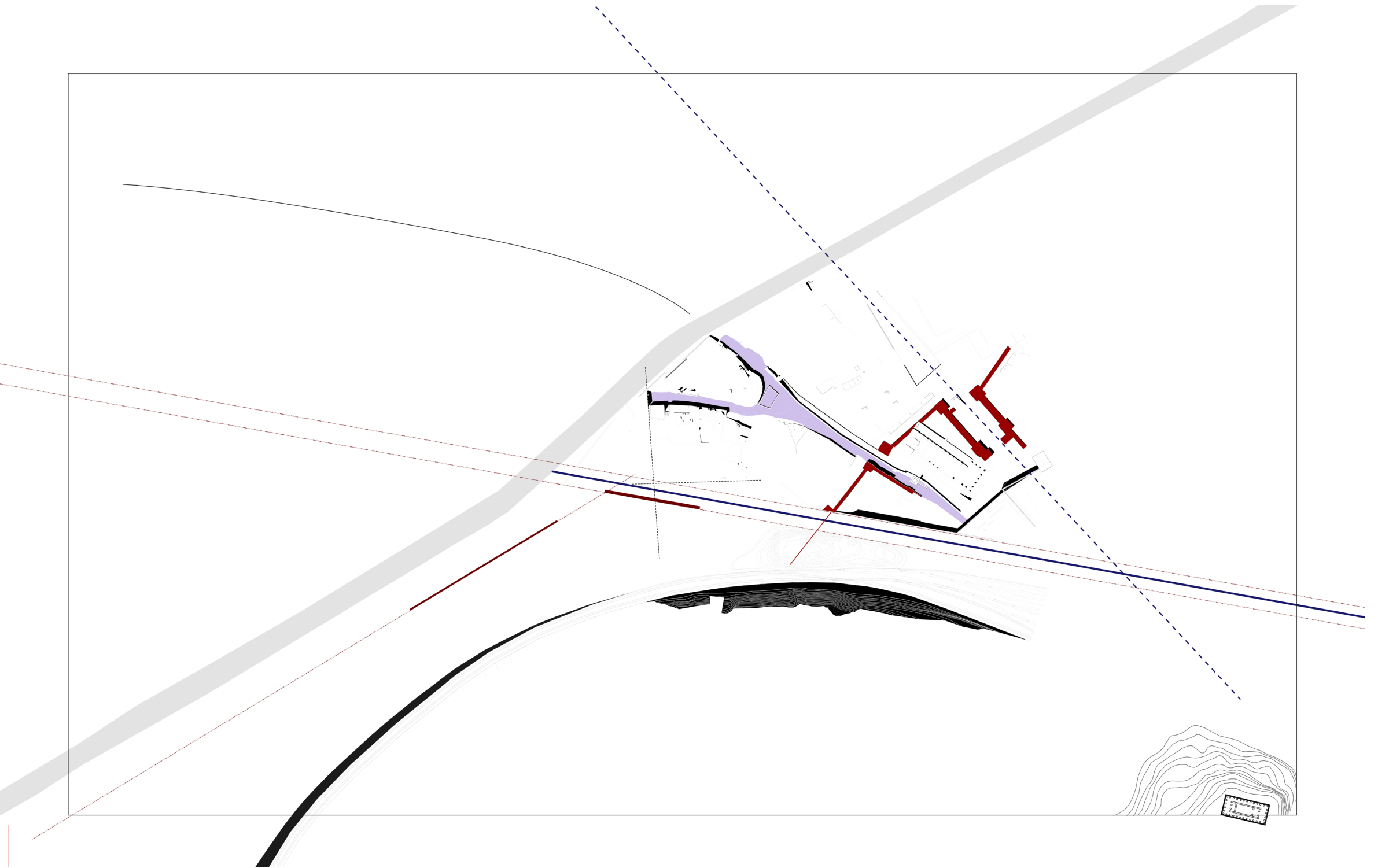
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
[Το ίχνος]

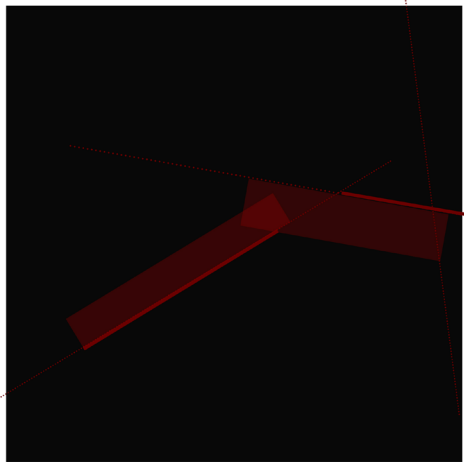

« [...] Το συναίσθημα που εκφράζεται κάθε φορά μιάς φανερώνεται σιωπηρά πολλές φορές. Είναι σαν να μπορέσαμε να μιλήσουμε μόνο μέσα από τη σιωπή των χώρων που έχουν μείνει κενοί λόγω της διαφοράς τους - της βασικής ασυμβατότητας ανάμεσα στον άνθρωπο και τις προβολές του, στον άνθρωπο και τον λόγο του, στον άνθρωπο και τον ήχο του. Σαν αστερισμοί που χάνονται αμέσως μόλις γίνουν ορατοί. Σαν να είμαστε εδώ για να ανακαλύψουμε τις βαθύτερες σχέσεις μεταξύ δύο σημείων, όσο και αν απέχουν και όσο περιορισμένη κι αν είναι η ικανότητά μας να τα συλλάβουμε: είναι άραγε αυτή η αληθινή, η ζωντανή γνώση; Αυτές οι απομακρυσμένες χαρές και πόνοι που έχουν τοποθετηθεί μέσα στην παρένθεση του μη κατανοητού που διαχωρίζει και περιγράφει την επιφάνεια έναντι των οριζόντων του ύψους και του βάθους. Μερικοί από εμάς διαισθάνονταν ανέκαθεν κάποιες συνέχειες που δεν έχουν να κάνουν με τη ροή της ιστορίας - ανοιχτούς χώρους, χώρους που προκαλούν νέες ερμηνείες και απεικονίζουν, μέσα από την ημιτέλειά τους, το κενό στο οποίο βασίζεται το έργο. Το κενό αυτό είναι το ακατανόμαστο, το ανώνυμο στο οποίο βασίζεται η μετάβαση από το αντικείμενο της αντίληψης, στην όραση.»

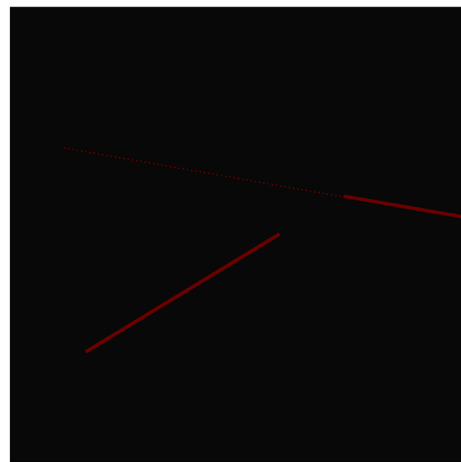
- Yehuda Safran

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
[Υπό-, Επί-, Υπέρ-τοπος]

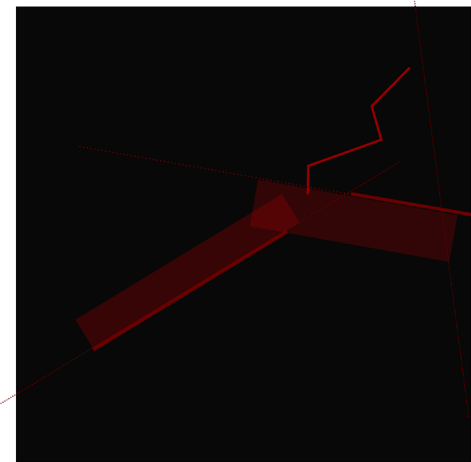

ΤΟ ΕΥΡΟΣ ΤΟΥ ΟΡΙΟΥ

ΤΟ ΠΕΡΑΣ

ΤΟ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

[Η Τομή]

X
P
O
N
O
Σ

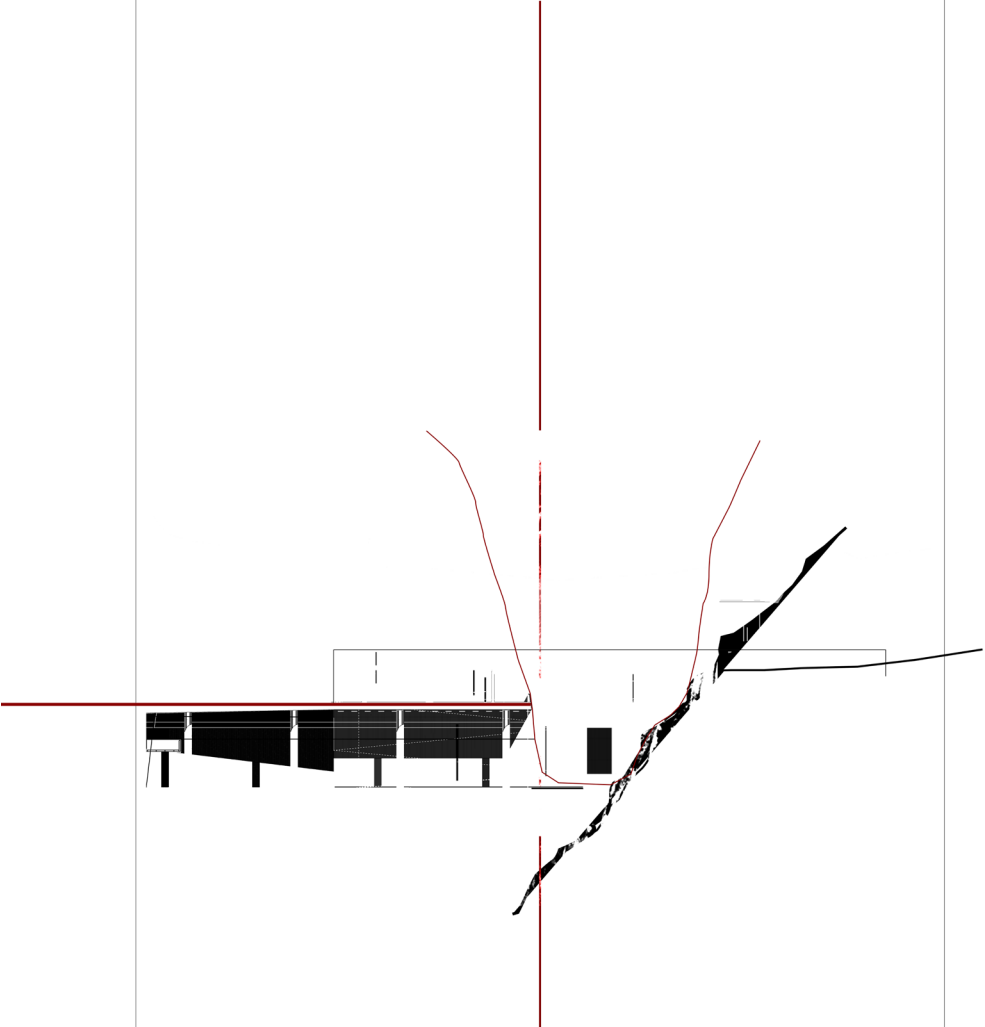
ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ

Ο ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΣ ΧΩΡΟΣ

«Το υψωμένο προς τα πάνω βλέμμα διατρέχει την απόσταση που μας χωρίζει από τον ουρανό, αλλά παραμένει επάνω στη γη. Αυτό το Ενδιάμεσο χορηγεί το μέτρο για το κατοικούν του ανθρώπου. Αυτήν την χορηγούσα το μέτρο διάπλωση, χάριν της οποίας παραμένει ανοιχτός ο Ενδιάμεσος χώρος, μεταξύ ουρανού και γης, την ονομάζουμε διάσταση[...]. Η ουσία της διάστασης είναι ο φωτιζόμενος και δυνάμενος να διαμετρηθεί Ενδιάμεσος Χώρος[...]. ο άνθρωπος διαμετρά απ' άκρο σ' άκρο τη διάσταση, ενώ αναμετράται με το ουράνιο[...]. Μόνο όταν ο άνθρωπος κατά –μετρά με αυτόν τον τρόπο το κατοικούν του, μπορεί να είναι εναρμονισμένος με την ουσία του...»

ΟΔΟΣ ΤΑΦΩΝ

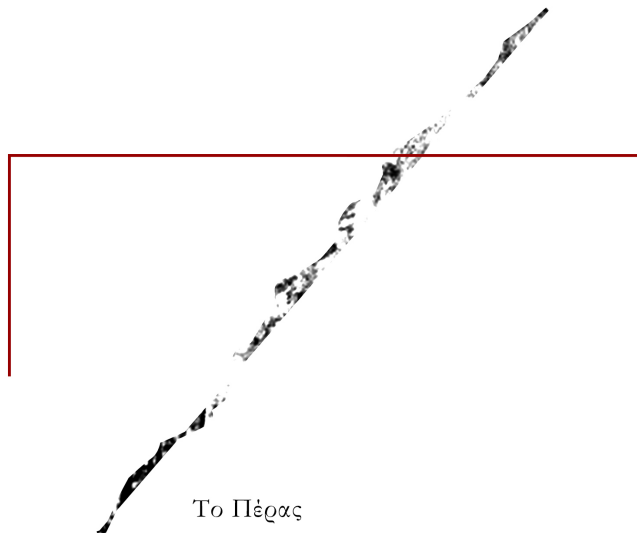

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ

«Περίμεναν τρεις βδομάδες και μετά άνοιξαν τη γη: τομές βαθιές σαν τραύματα. Εμφανίστηκαν στοιχεία: νερό στη μία τομή, άμμος στην άλλη. Η αρχαιολογία του ήδη γνωστού, του πάντοτε κοντινού, του απόμακρου, του παραγνωρισμένου, εκείνου που είναι πάντα δίπλα μας. Άνοιξαν τη γη και είδαν να βγαίνει το πλέγμα μιας παλιάς πόλης μέσα από τις ρίζες και τη σήψη χίλιων χρόνων καλλιέργειας [..]
Μία τοπολογία άρχιζε να ανοίγεται.»

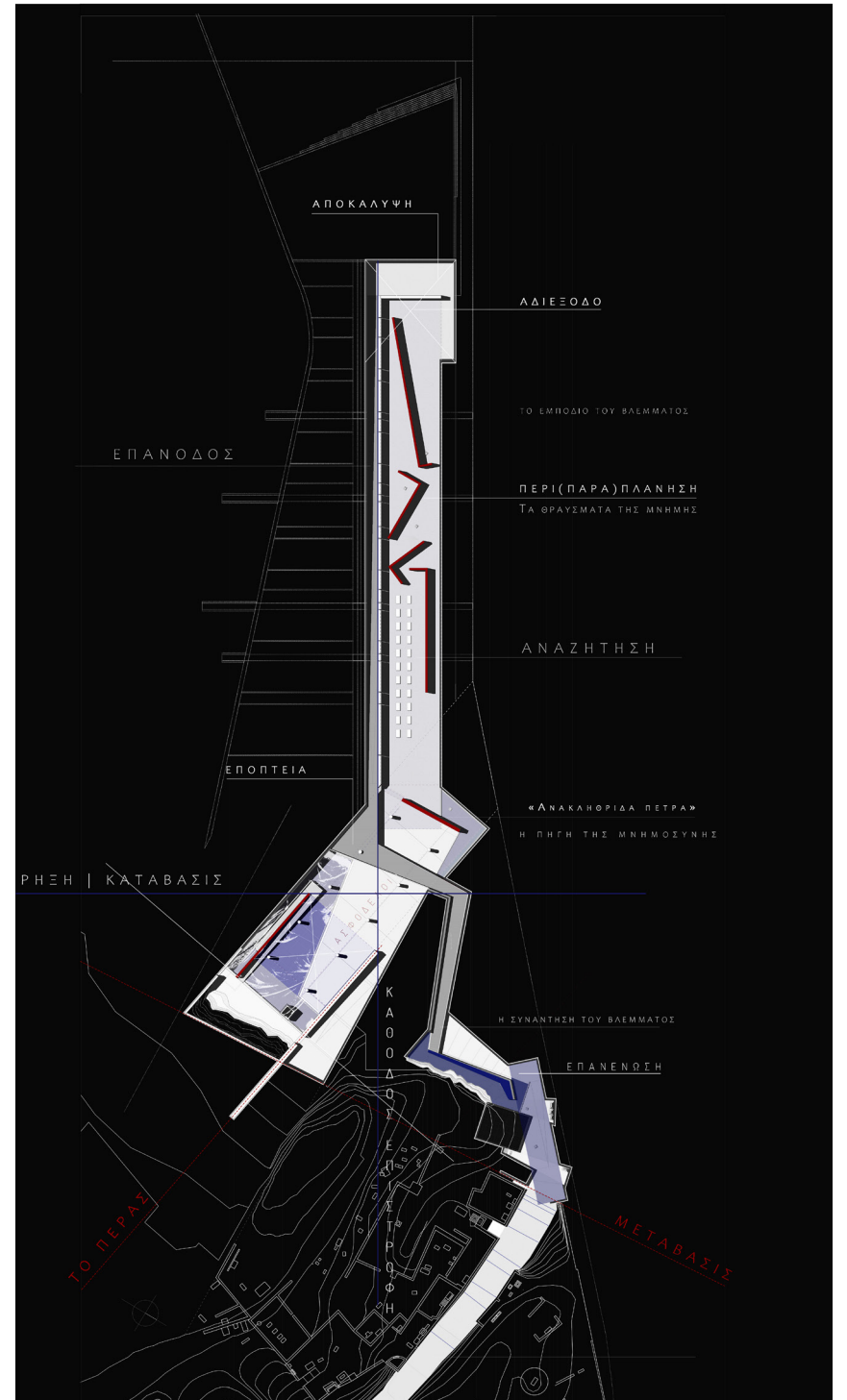
X. Παπούλιας, *Η Τομή*

Το Πέρας

«...έναν χώρο είναι κάτι παραχωρημένο, αποδεσμευμένο δηλαδή ενταγμένο σε ένα όριο, στα αρχαία ελληνικά Πέρας. Το όριο δεν είναι αυτό στο οποίο κάτι σταματά, αλλά όπως το είχαν αναγνωρίσει οι Έλληνες, το όριο είναι απ' όπου κάτι αρχίζει να εκδιπλώνει την ουσία του...»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ **IV**
[Η ακολουθία των σημείων]

ΡΗΗ | ΚΑΤΑΒΑΣΙΣ

Κ
Α
Θ
Ο
Δ
Ο
Σ

Ε
Π
Ι
Σ
Τ
Ρ
Ο
Φ
Η

«ΤΟ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΠΑΝΩ ΒΛΕΜΜΑ» | Ο ΟΥΡΑΝΟΣ

ΡΥΘΜΟΣ ΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

ΤΟ ΕΜΠΟΔΙΟ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΑΤΟΣ | ΟΙ ΜΕΤΑΒΑΣΕΙΣ

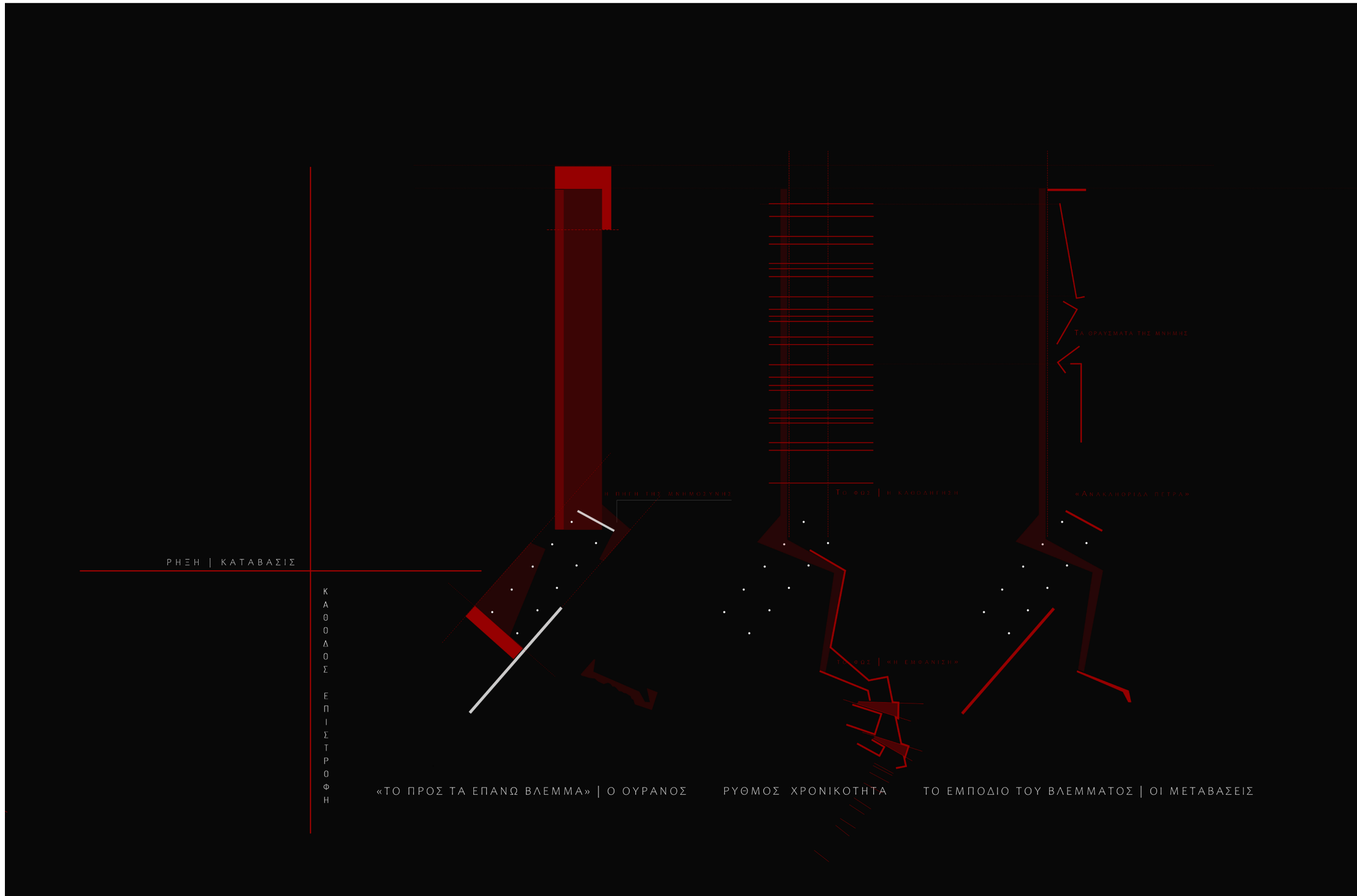
Η ΡΗΗ ΤΗΣ ΜΗΜΟΣΥΝΗΣ

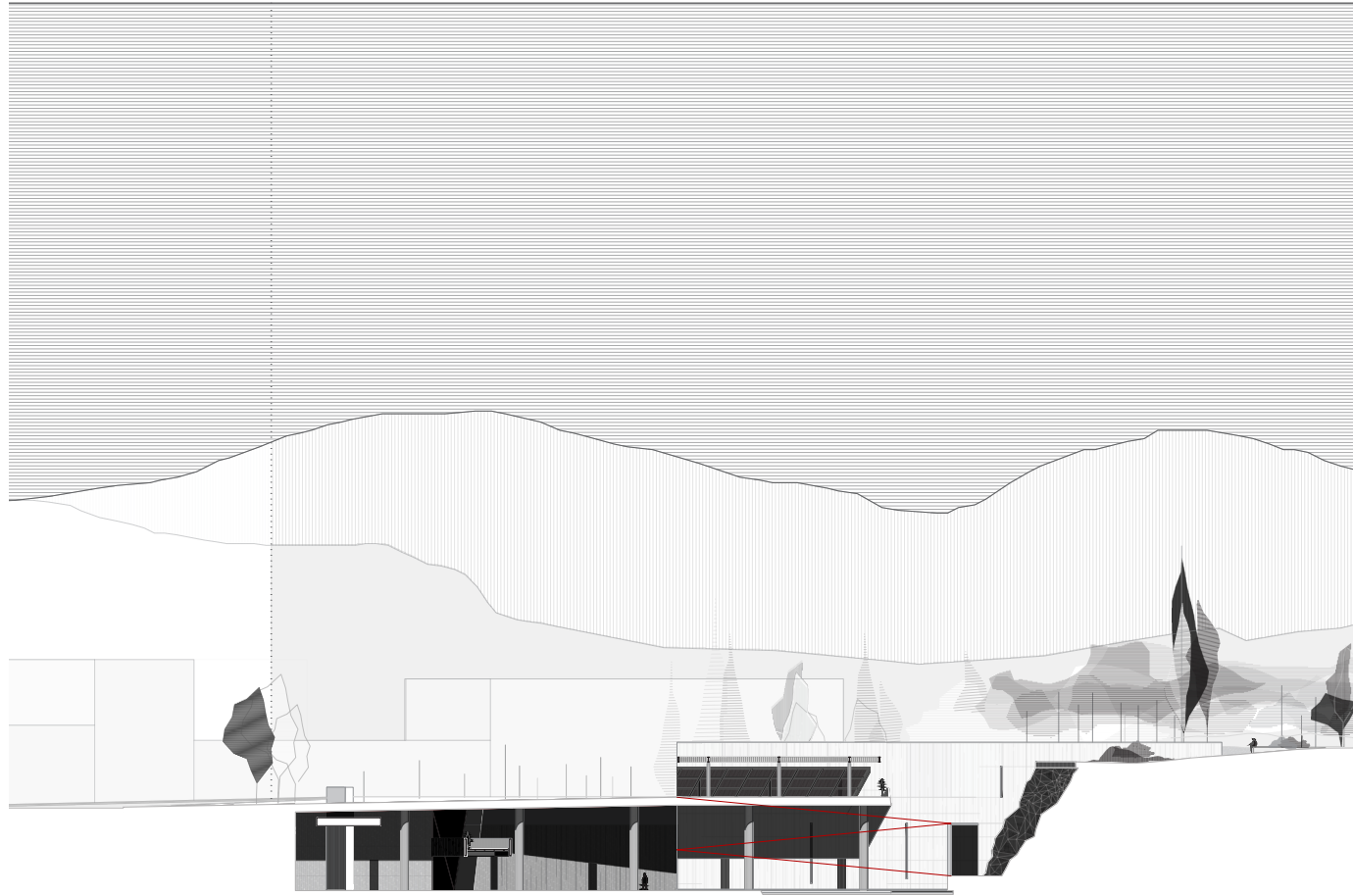
ΤΟ ΦΩΣ | Η ΚΑΘΑΡΙΣΗ

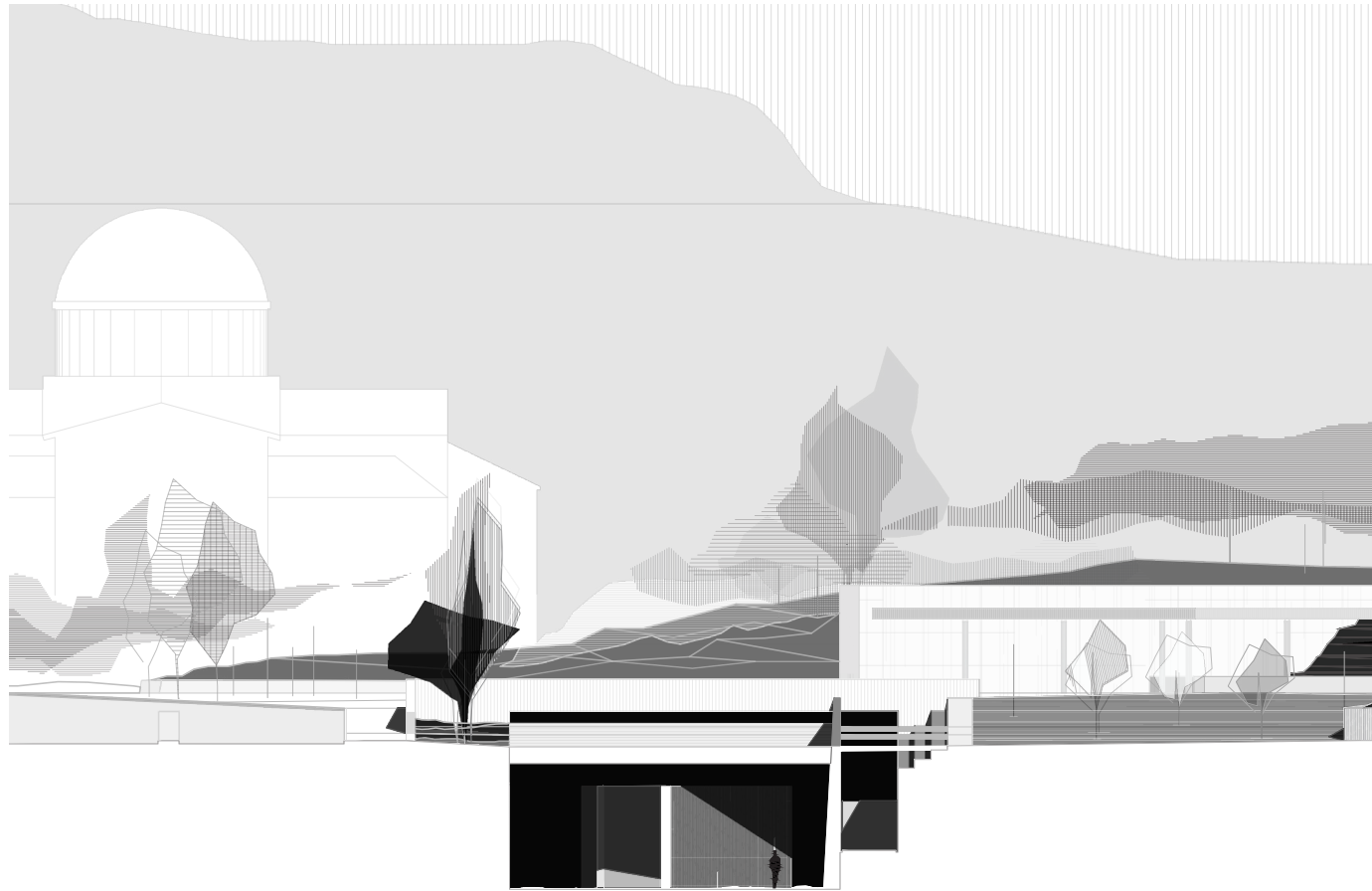
«ΑΝΑΚΑΘΑΡΙΑ ΠΕΤΡΑ»

ΤΑ ΟΡΑΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΗΜΗΣ

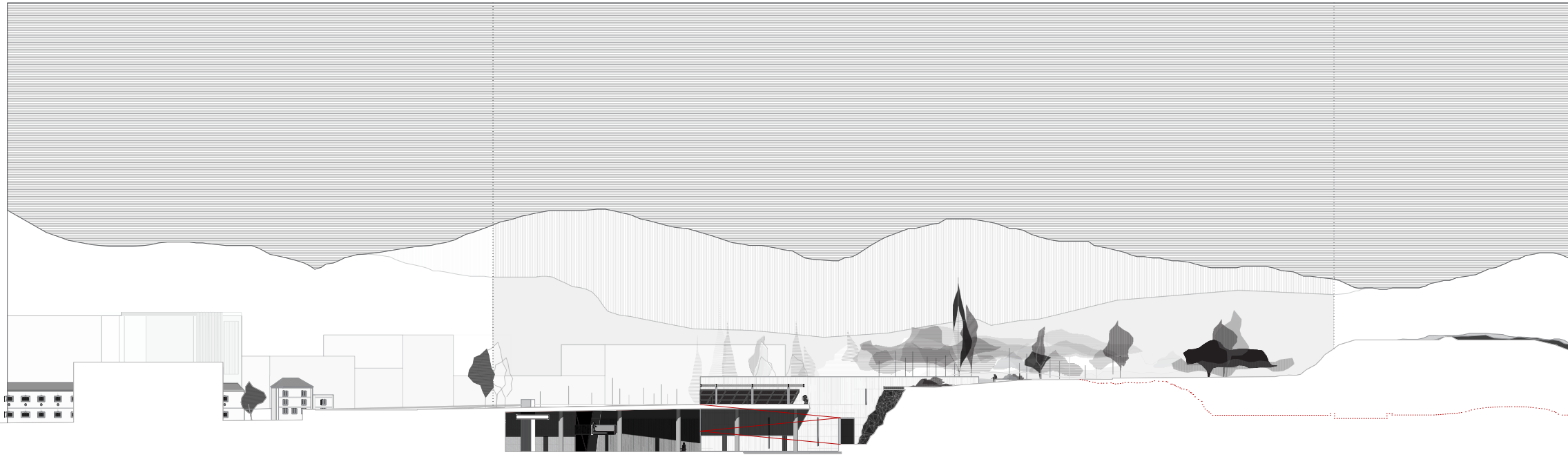
ΤΟ ΦΩΣ | Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ

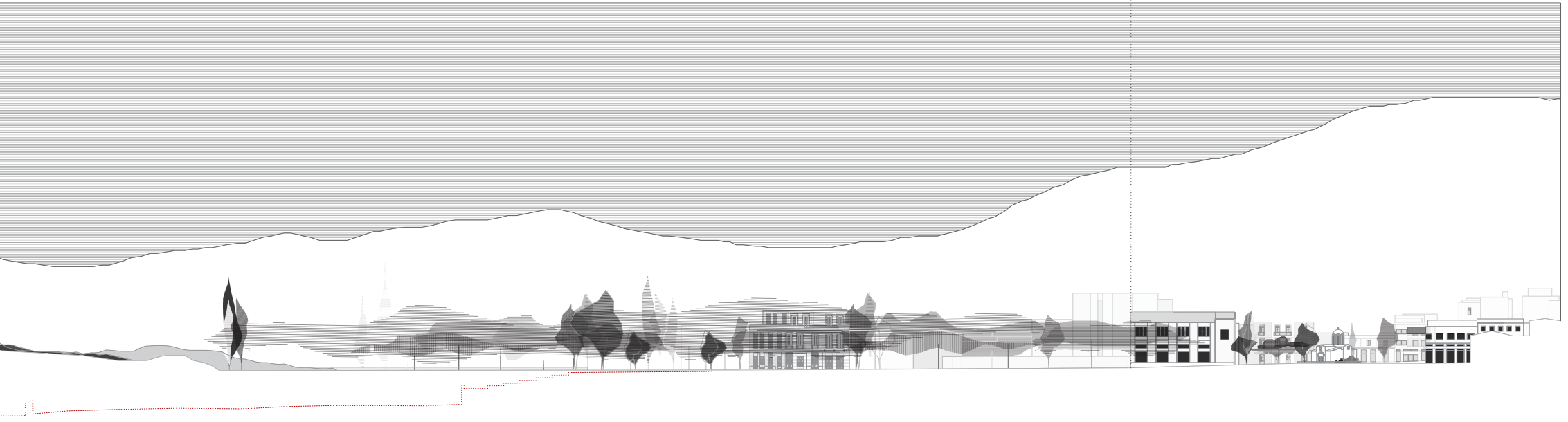

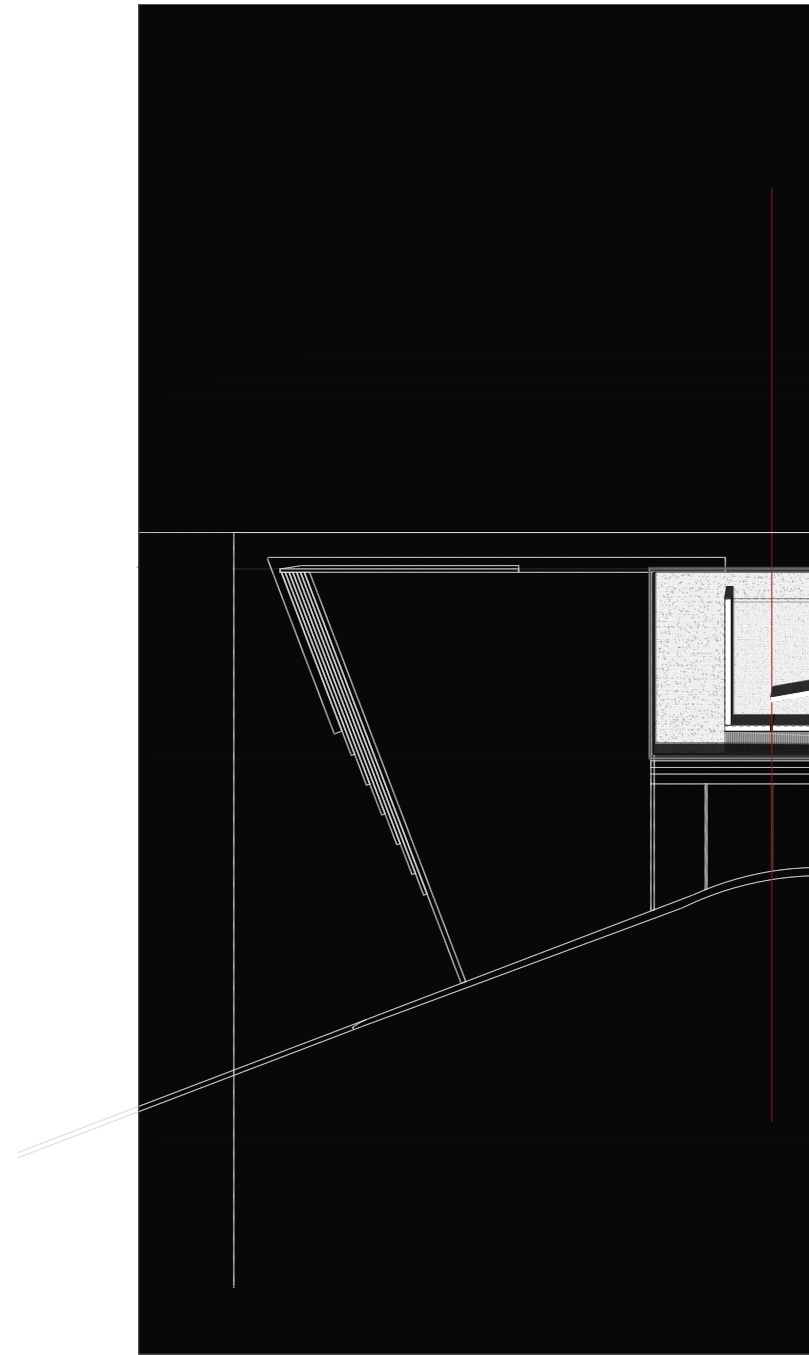

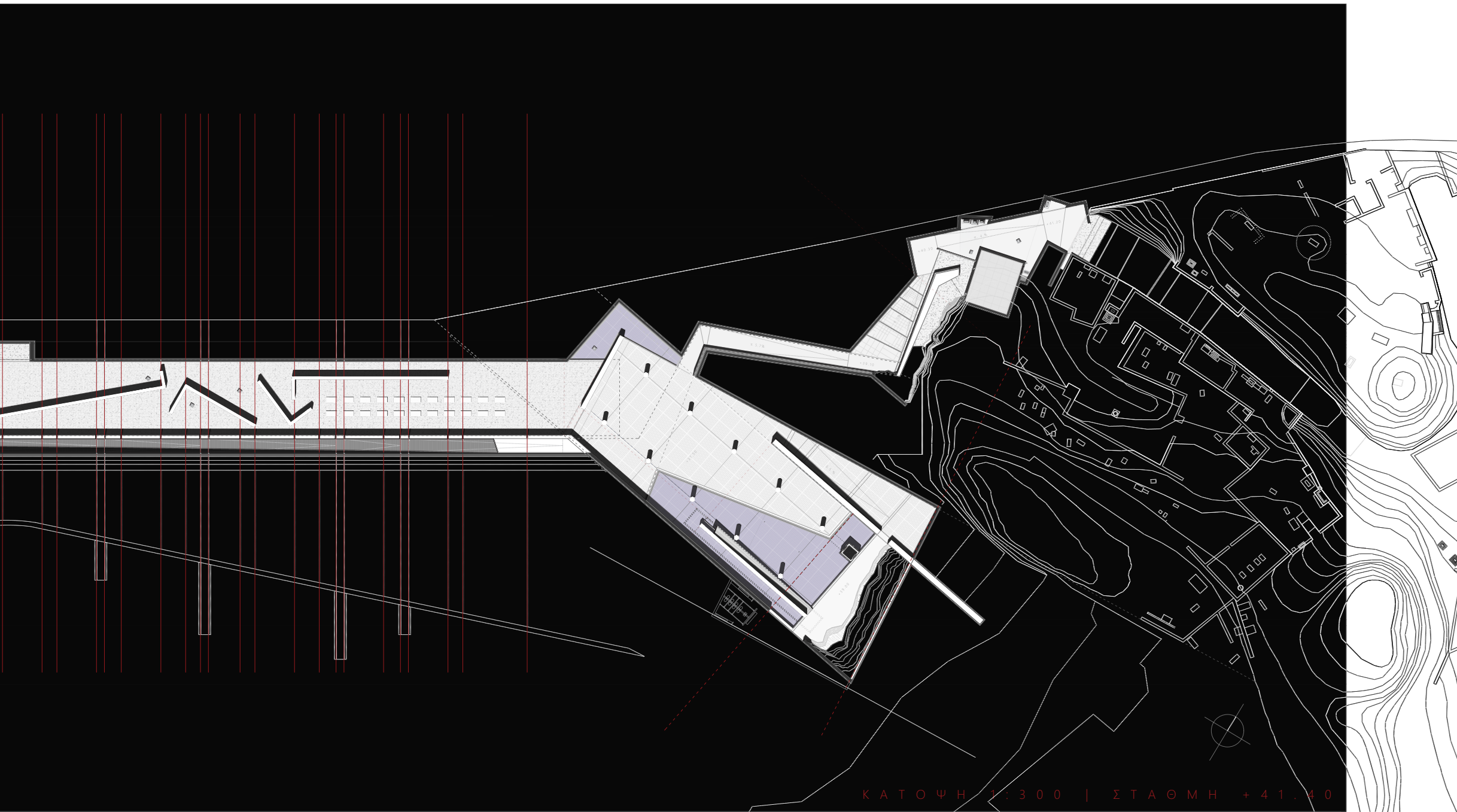

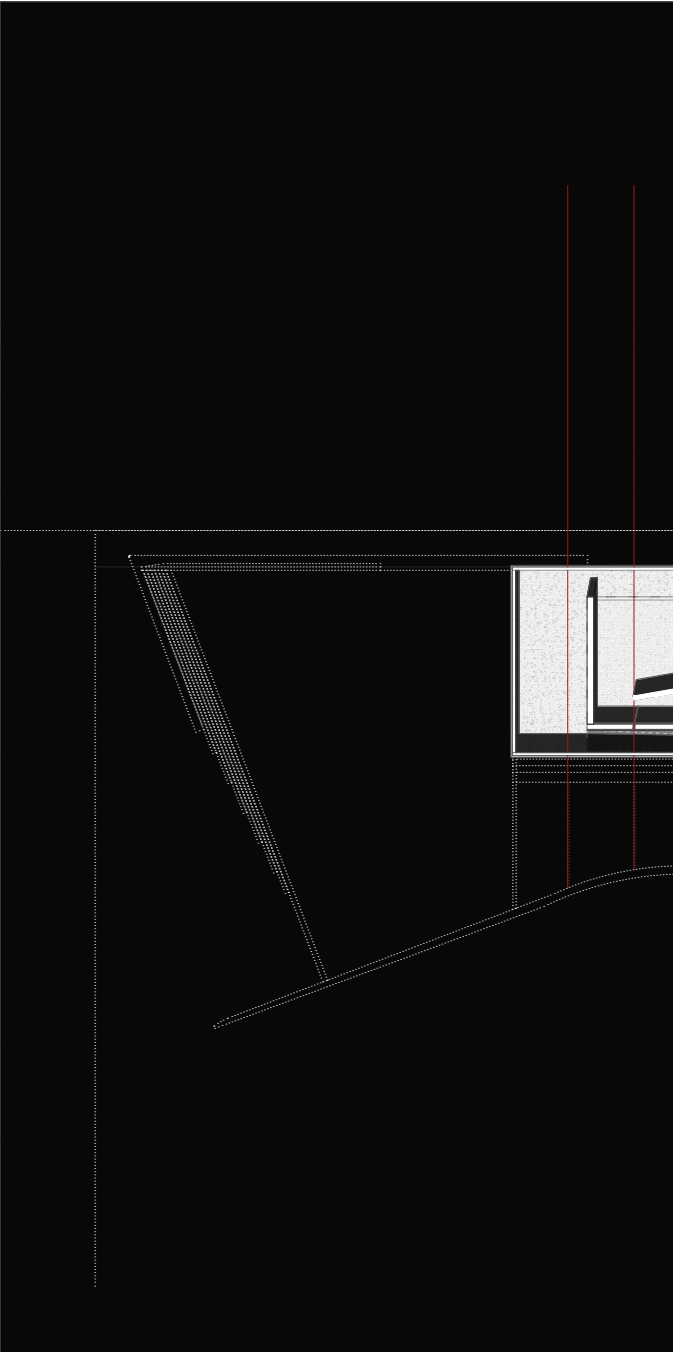

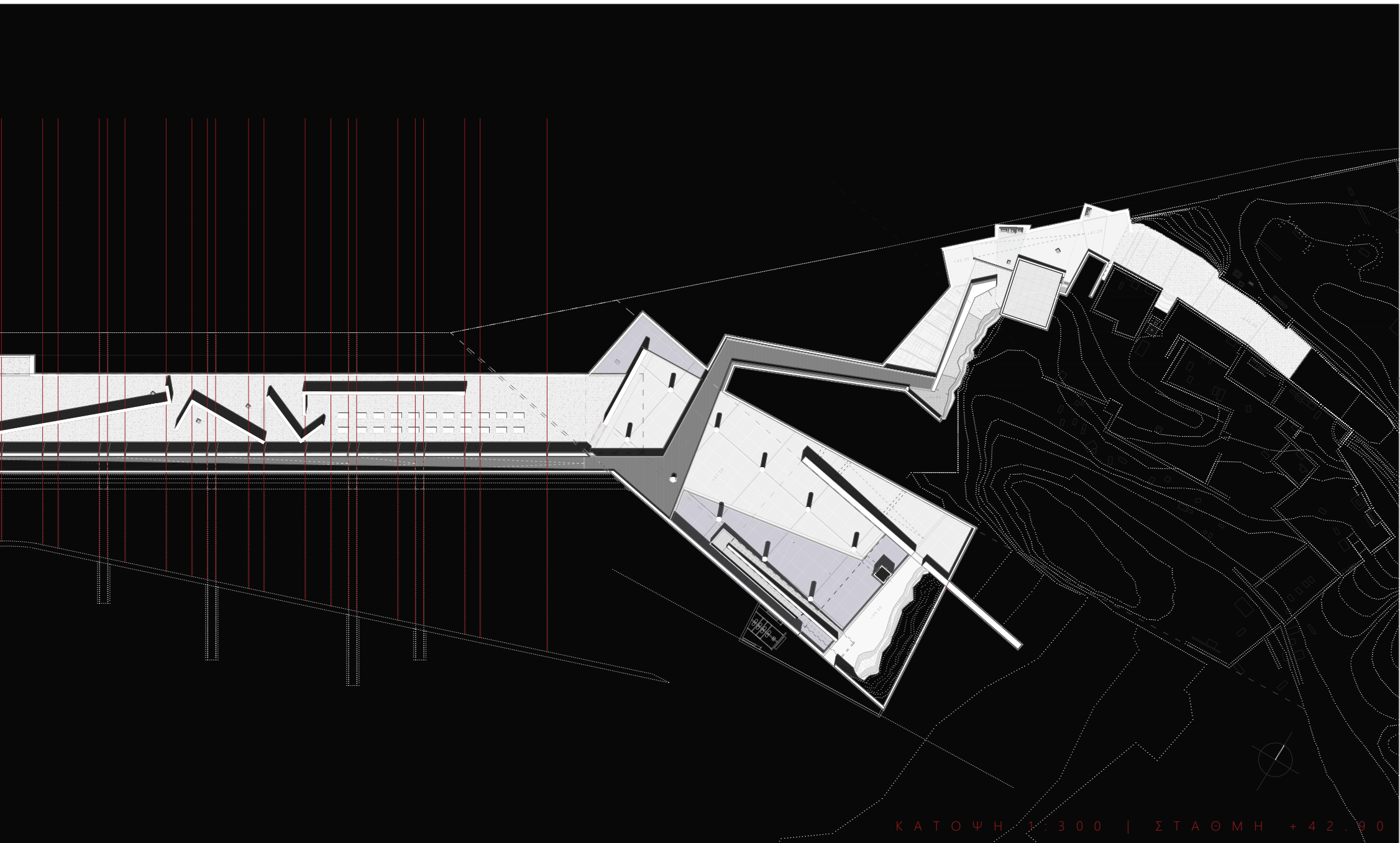

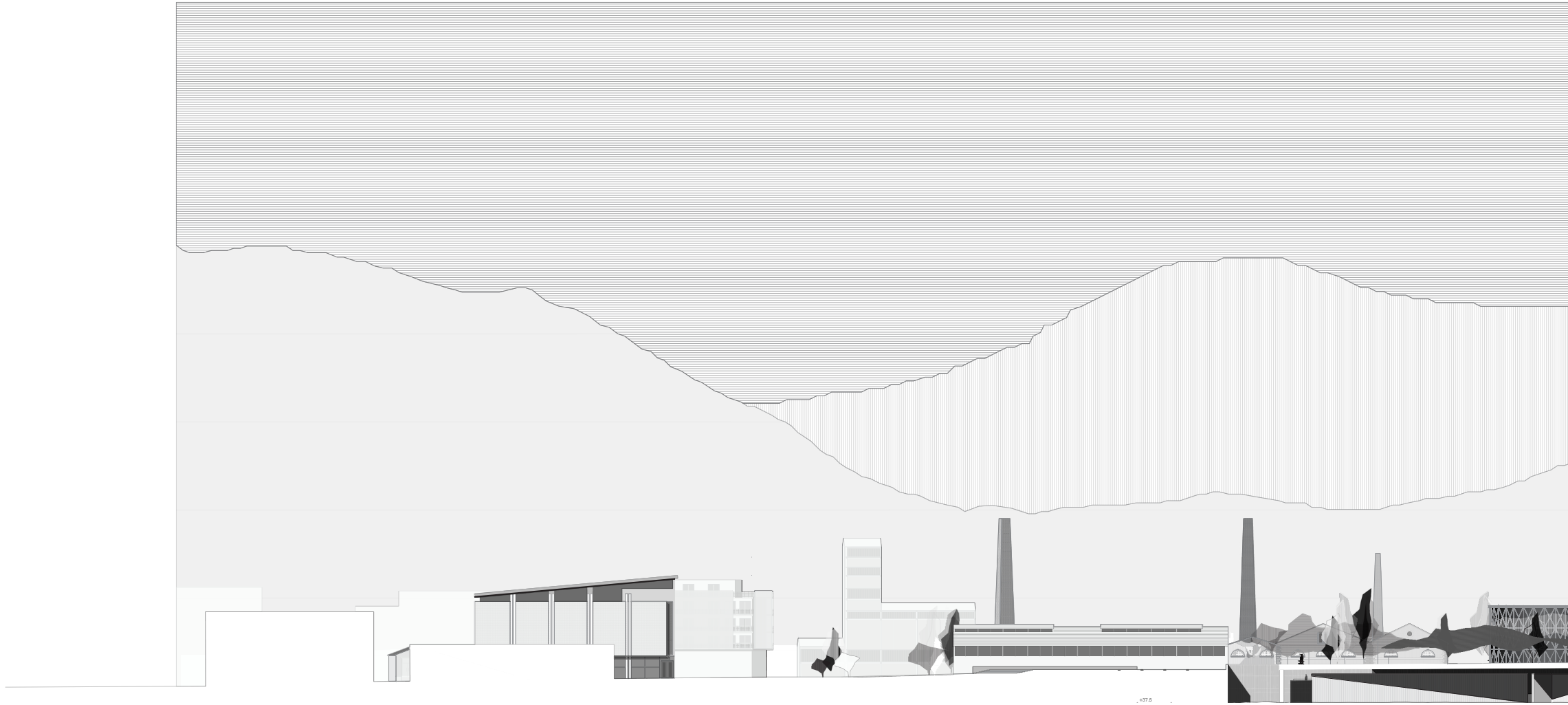

ΚΑΤΟΨΗ 1:300 | ΣΤΑΘΜΗ +41.40

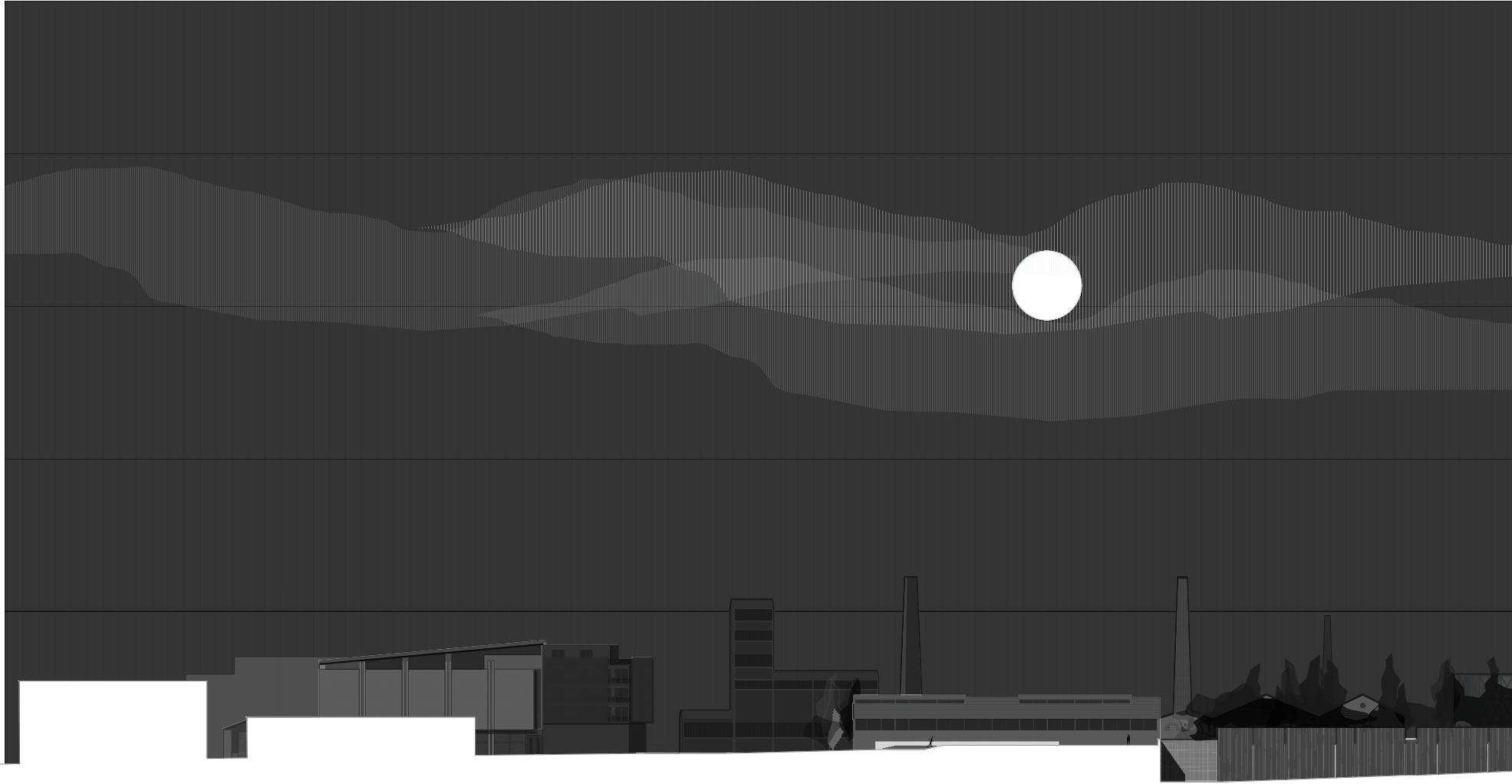

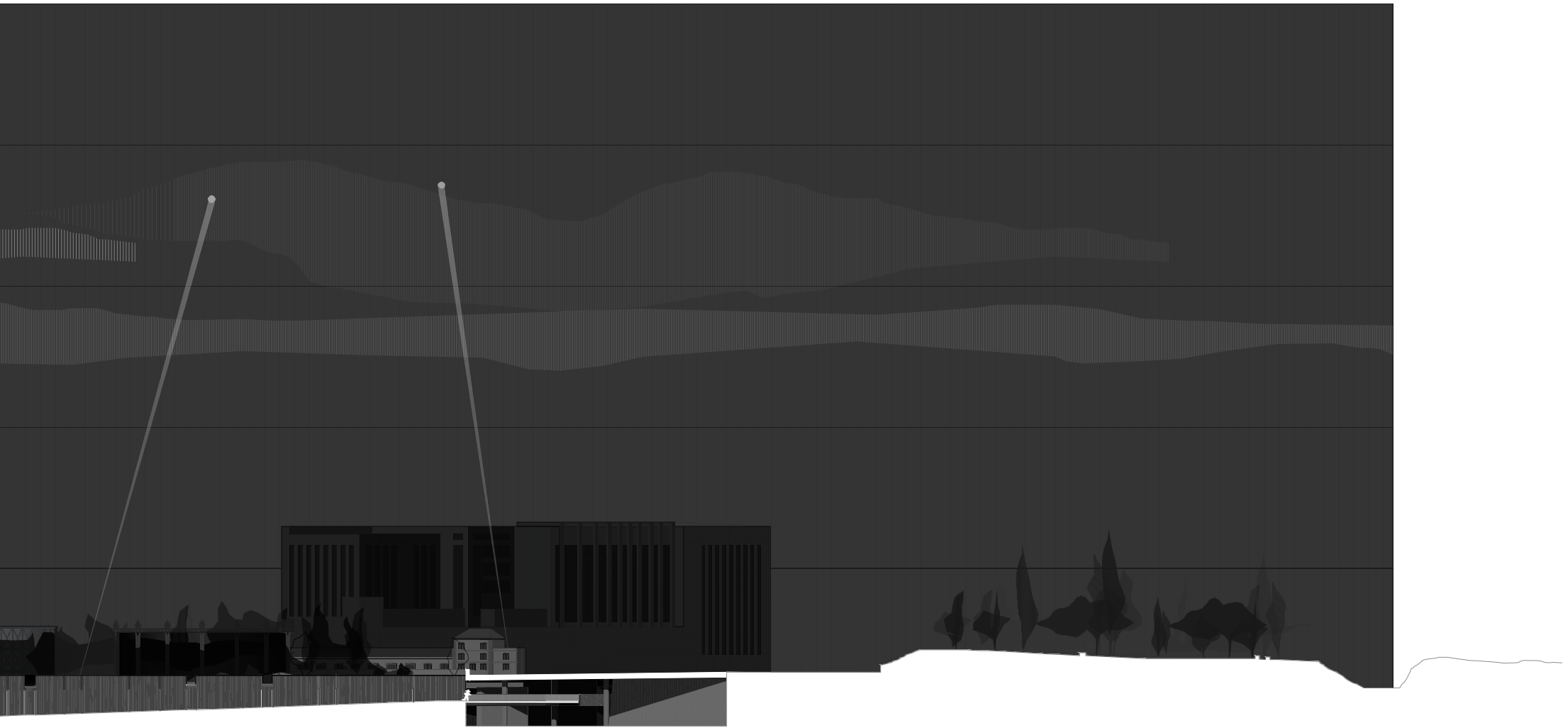

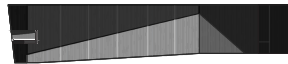
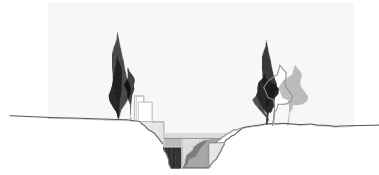
ΚΑΤΟΨΗ 1:300 | ΣΤΑΘΜΗ +42.90

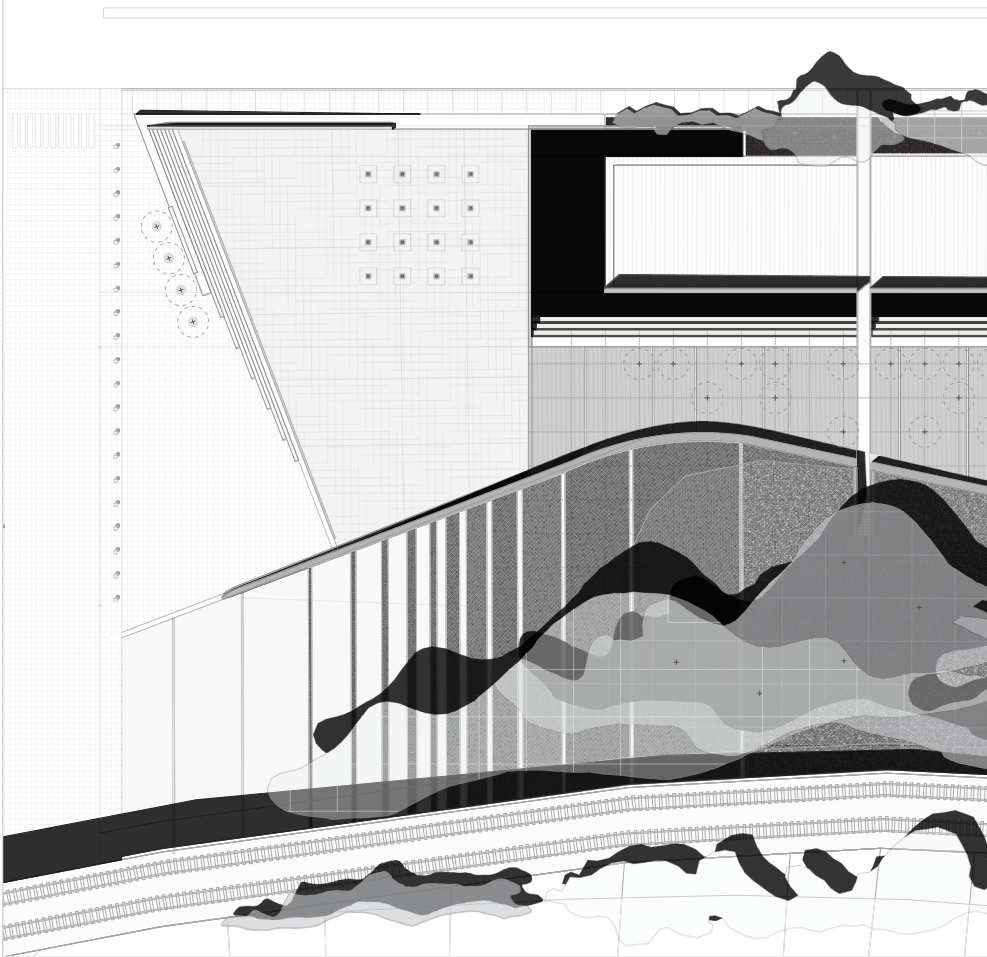
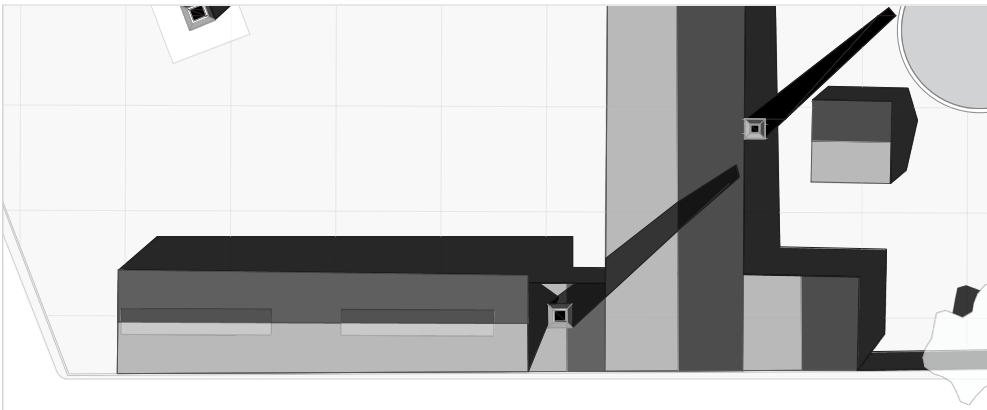

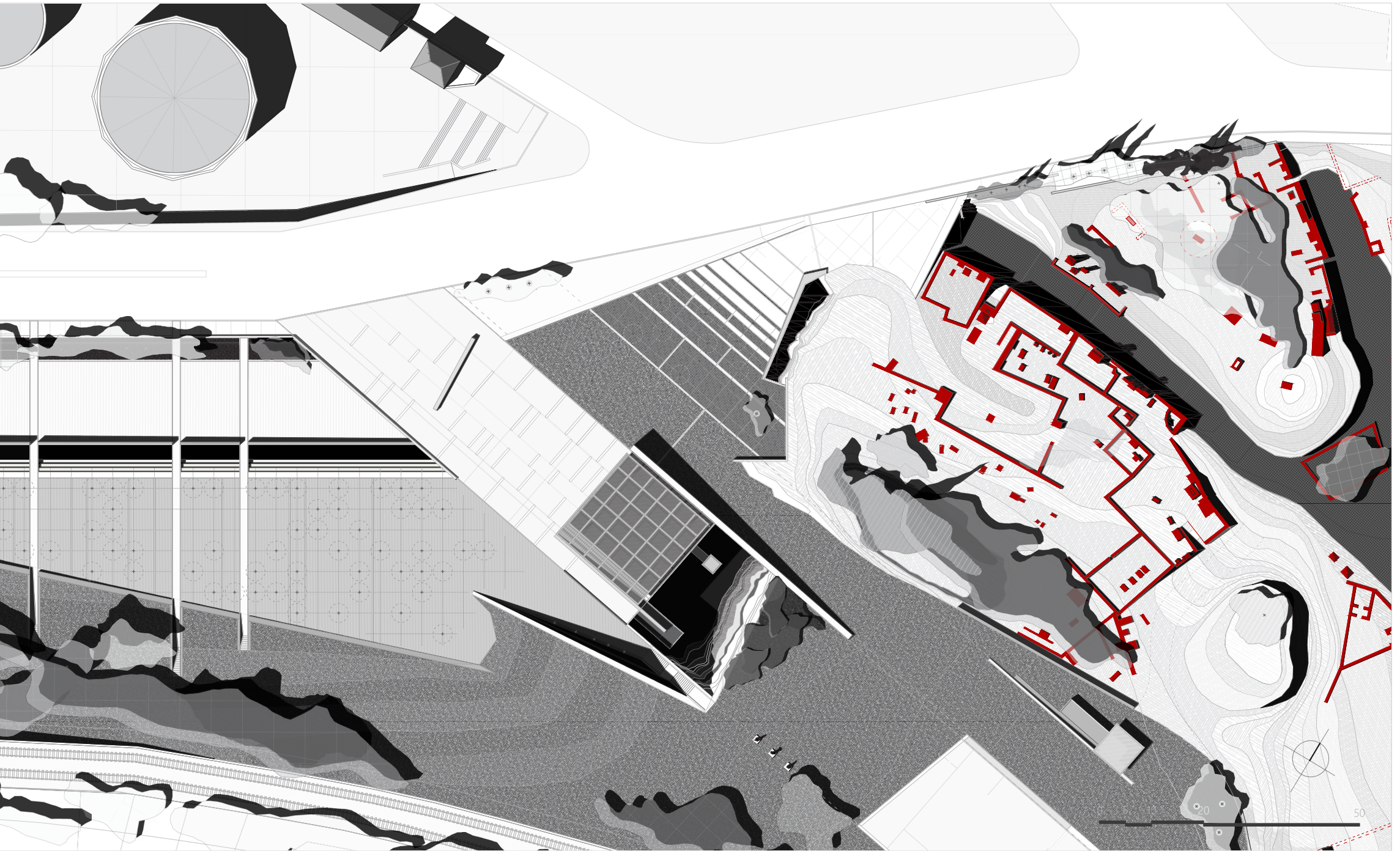

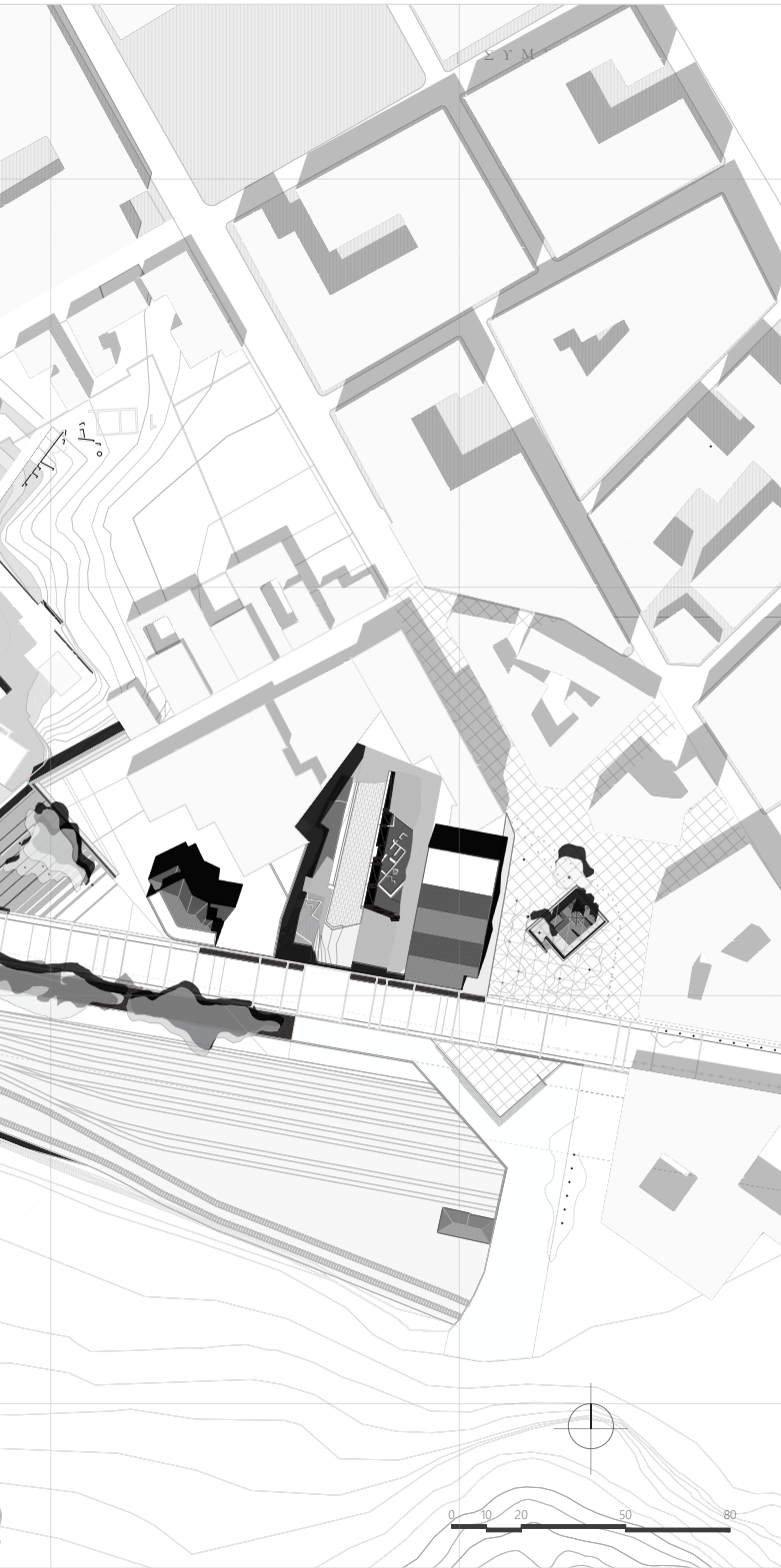

[επι-στροφή]